
Na osnovu člana 16. i člana 61. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), člana 14. stav (1) Zakona o zrakoplovstvu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 39/09 i 25/18), generalni direktor Direkcije za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine donosi

**PRAVILNIK
O UTVRĐIVANJU DETALJNIH PRAVILA ZA
OPERACIJE JEDRILICA I IZDAVANJE DOZVOLA
ČLANOVIMA LETAČKE POSADE ZA JEDRILICE**

Član 1.

(Predmet i područje primjene)

- (1) Ovim pravilnikom utvrđuju se detaljna pravila za letačke operacije jedrilicama, te za izdavanje i održavanje dozvola pilota i pripadajućih ovlaštenja, privilegija i potvrda za jedrilice, kada takvi zrakoplovi ispunjavaju uvjete iz člana 1. stav (1) tačka e) alineja 1) i 2) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama i člana 1. stav (1) tačka a) alineja 1) i 2) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (2) Ovim pravilnikom se preuzimaju odredbe Provedbene uredbe Komisije (EU) 2018/1976 od 14. decembra 2018. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije jedrilica i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice u skladu s Uredbom (EU) 2018/1139 Evropskog parlamenta i Vijeća.
- (3) Navođenje odredbi uredbi iz stava (2) ovog člana vrši se isključivo u svrhu praćenja i informiranja o preuzimanju pravne stečevine Evropske unije u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine.

Član 2.

(Definicije)

Za potrebe ovog pravilnika primjenjuju se sljedeće definicije i, osim ako su pojmovi drugačije definirani u ovom članu, definicije iz člana relevantne odredbe propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu:

- (a) **jedrilica** (sailplane): zrakoplov teži od zraka koji se u zraku održava dinamičkom reakcijom zraka na njene fiksne uzgonske površine krila i čiji slobodan let ne zavisi od motora;
- (b) **motor** (engine): uređaj koji se upotrebljava ili se namjerava upotrebljavati za pogon motorne jedrilice;
- (c) **motorna jedrilica** (powered sailplane): jedrilica opremljena jednim ili više motora, koji imaju, sa motorima van upotrebe, karakteristike kao jedrilica;
- (d) **komercijalna operacija** (commercial operation): svaka letačka operacija jedrilicom za naknadu ili drugu protivvrijednost, koja je dostupna za javnost ili, ako nije dostupna za javnost, koja se vrši na osnovu ugovora između operatora i naručitelja, pri čemu naručitelj nema kontrolu nad operatorom;
- (e) **takmičarski let** (competition flight): svaka letačka operacija pri kojoj se jedrilica koristi za zrakoplovne trke ili takmičenja, uključujući uvježbavanje za takve operacije i letenje do i od mjesta održavanja trka ili takmičenja;
- (f) **zrakoplovna priredba** (flying display): svaka letačka operacija jedrilicom koja se izvodi kao zrakoplovna priredba ili radi zabave na najavljenom događaju otvorenom za javnost, uključujući i zrakoplov koji se koristi za vježbanje za takvu priredbu i za letenje do i od mjesta održavanja najavljenog događaja;
- (g) **uvodni let** (introductory flight): svaka operacija uz naknadu ili drugu protivvrijednost koja se sastoji od kratkotrajnog leta koji obavlja odobrena organizacija za obuku s ciljem privlačenja novih polaznika ili novih članova, na koju se upućuje u relevantnoj odredbi propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom

zrakoplovstvu, ili organizacija osnovana radi promocije letačkog sporta ili rekreativnog letenja;

- (h) **akrobatski let** (aerobatic flight): namjerno izveden manevar jedrilice u letu koji uključuje naglu promjenu položaja jedrilice, neuobičajen položaj jedrilice ili neuobičajenu promjenu brzine leta, koja nije neophodna za normalan let ili za obuku u svrhu sticanja dozvola, potvrda ili ovlaštenja osim za ovlaštenje za akrobatsko letenje;
- (i) **glavno mjesto poslovanja** (principal place of business): glavni ured ili registrovan ured operatora jedrilice unutar kojeg se odvijaju glavne finansijske funkcije i operativna kontrola aktivnosti iz ovog pravilnika;
- (j) **ugovor o zakupu zrakoplova bez posade** (dry lease agreement): ugovor između preduzeća prema kojem je za upravljanje jedrilicom odgovoran zakupnik;
- (k) **nacionalna dozvola** (national licence): dozvola pilota koju je država članica izdala u skladu s nacionalnim zakonodavstvom prije datuma primjene Aneksa III ovog pravilnika ili relevantnog aneksa FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu;
- (l) **dozvola iz Dijela-SFCL** (Part-SFCL licence): dozvola za članove letačke posade koja ispunjava zahtjeve iz Aneksa III ovog pravilnika;
- (m) **izvještaj o zamjeni** (conversion report): izvještaj na osnovu kojeg se dozvola može zamijeniti u dozvolu iz Dijela-SFCL;
- (n) **Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine - BHDCA** (Bosnia and Herzegovina Directorate of Civil Aviation - BHDCA): Nadležna zrakoplovna vlast Bosne i Hercegovine (National Aviation Authority) / Državni nadzorni organ Bosne i Hercegovine (National Supervisory Authority) / Nadležni organ (Competent Authority) u čijoj su nadležnosti upravni, stručni i nadzorni poslovi iz oblasti zračnog prometa u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

(Letačke operacije)

- (1) Operatori jedrilica izvode operacije jedrilicama u skladu sa zahtjevima iz Aneksa II ovog pravilnika. Ovo se ne primjenjuje na projektne ili proizvodne organizacije koje su u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuje certifikacija plovodbenosti i ekološka certifikaciju zrakoplova i s njima povezanih proizvoda, dijelova i uređaja, te za certifikaciju projektnih i proizvodnih organizacija i koje upravljaju jedrilicom, unutar područja primjene njihovih povlastica, za potrebe uvođenja ili prepravke vrsta jedrilice.
- (2) U skladu sa referentnom odredbom propisa kojim se uređuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama, operatori jedrilica obavljaju komercijalne operacije tek nakon što su nadležnom organu dali izjavu o vlastitoj sposobnosti i raspolaganju sredstvima za ispunjavanje odgovornosti povezanih s operacijama jedrilice. Ovo se ne primjenjuje na sljedeće operacije jedrilicama:
 - (a) operacije lica koji dijele troškove, pod uvjetom da direktne troškove leta jedrilice i srazmjerni dio godišnjih troškova skladištenja, osiguranja i održavanja jedrilice dijele sva lica u jedrilici;
 - (b) takmičarske letove ili zrakoplovne priredbe pod uvjetom da je naknada ili bilo koja druga nagrada za takve letove ograničena na povrat direktnih troškova leta jedrilice i srazmjernog dijela godišnjih troškova za skladištenje, osiguranje i održavanje jedrilice, te da

dobijene nagrade ne prekoračuju vrijednost koju je odredio nadležni organ;

- (c) uvodne letove, letove za potrebe skakanja padobranom, vuču jedrilice ili akrobatske letove koje obavlja organizacija za osposobljavanje koja ima glavno mjesto poslovanja u Bosni i Hercegovini na koju se upućuje relevantna odredba propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili organizacija osnovana za potrebe unapređivanja letačkih sportova ili rekreativnog letenja, pod uvjetom da ta organizacija upravlja jedrilicom na osnovu vlasništva ili ugovora o zakupu bez posade, da se letom ne stiče dobit koja se dijeli izvan organizacije i da takvi letovi čine tek marginalnu djelatnost organizacije;
- (d) letove osposobljavanja koje obavlja organizacija za osposobljavanje čije se glavno mjesto poslovanja nalazi u Bosni i Hercegovini i na koju se upućuje relevantna odredba propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.

Član 4.

(Dozvole pilota i ljekarska uvjerenja)

- (1) Piloti zrakoplova iz člana 1. stav (1) ovog pravilnika usaglašeni su sa tehničkim zahtjevima i upravnim postupcima iz Aneksa III ovog pravilnika i relevantnog aneksa MED propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (2) Izuzetno od privilegija nositelja dozvole prema definiciji iz Aneksa III ovog pravilnika, nositelji tih dozvola mogu obavljati letove iz člana 3. stav (2) tač. od (a) do (d) bez ispunjavanja zahtjeva iz SFCL.115 (a)(3) Aneksa III ovog pravilnika.
- (3) BHDCA pilote učenike koji pohađaju kurs za osposobljavanje za dobijanje dozvole pilota jedrilice (SPL) može ovlastiti za korištenje ograničenih privilegija bez nadzora prije nego što isoune sve zahtjeve potrebne za izdavanje SPL u skladu sa Aneksom III ovog pravilnika, u skladu sa svim sljedećim uvjetima:
 - (a) područje primjene datih privilegija zasniva se na procjeni sigurnosnog rizika, koju obavlja BHDCA, uzimajući u obzir potreban stepen obuke potreban za postizanje potrebnog nivoa pilotske vještine;
 - (b) privilegije su ograničene na sljedeće:
 - 1) cijelo državno područje Bosne i Hercegovine ili dijelove tog područja, i
 - 2) jedrilice koje su registrovane u Bosni i Hercegovini;
 - (c) nositelju ovlaštenja koji podnese zahtjev za izdavanje SPL priznaje se osposobljavanje provedeno na osnovu preporuke odobrene organizacije za osposobljavanje (ATO) ili prijavljene organizacije za osposobljavanje (DTO);
 - (d) BHDCA prati korištenje ovlaštenja izdatih na osnovu ovog stava kako bi osigurala prihvatljiv nivo sigurnosti zračnog prometa i preduzela odgovarajuće mjere u slučaju povećanog sigurnosnog rizika ili bilo kakvih sigurnosnih pitanja.

Član 5.

(Postojeće dozvole pilota i ljekarska uvjerenja)

- (1) Dozvole iz Dijela-FCL za jedrilice i pripadajuće privilegije, ovlaštenja i potvrde koje je BHDCA izdala prije datuma početka primjene ovog pravilnika smatraju se izdatim u skladu sa ovim pravilnikom. Pri ponovnom izdavanju dozvola po službenoj dužnosti ili na zahtjev nositelja

dozvole, BHDCA te dozvole zamjenjuju dozvolama u formatu navedenom u relevantnom aneksu ARA propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.

- (2) Kada BHDCA ponovo izdaje dozvole i pripadajuće privilegije, ovlaštenja i potvrde u skladu sa stavom (1) ovog člana, BHDCA, u zavisnosti od slučaja:
 - (a) prenosi sve privilegije koje su već upisane u dozvole iz Dijela-FCL u novi format dozvole;
 - (b) vrši zamjenu ovlaštenja za akrobatsko letenje izdata u skladu s relevantnim aneksom Dio-FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu u napredne privilegije za akrobatsko letenje u skladu sa SFCL.200 (c) Aneksa III (Dio-SFCL) ovog pravilnika;
 - (c) upisuje datum isteka potvrde instruktora letenja povezanog s dozvolom iz Dijela-FCL u pilotsku knjižicu letenja ili izdaje ekvivalentan dokument. Nakon tog datuma isteka, piloti koriste privilegije instruktora samo ako ispunjavaju uvjete iz SFCL.360 Aneksa III (Dio-FCL) ovog pravilnika.
- (3) Nositelji nacionalnih dozvola za jedrilice koje je BHDCA izdala prije datuma početka primjene Aneksa III ovog pravilnika, nastavljaju koristiti privilegije koje obuhvata njihova dozvola do izdavanja novih dozvola u skladu sa zahtjevima sadržanim u ovom pravilniku. BHDCA vrši zamjenu tih dozvola u dozvole i pripadajuća ovlaštenja, privilegije i potvrde iz Dijela-SFCL u skladu sa elementima navedenima u izvještaju o zamjeni koji ispunjava zahtjeve iz relevantne odredbe propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (4) Ljekarska uvjerenja pilota povezana sa dozvolom, kako je navedeno u stavu (2) ovog člana, koje je BHDCA izdala prije datuma početka primjene Aneksa III ovog pravilnika, ostaju na snazi do datuma njihovog sljedećeg produžavanja. Produžavanje ljekarskih uvjerenja u skladu je sa zahtjevima iz relevantnog aneksa (Dio-MED) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.

Član 6.

(Priznavanje osposobljavanja koje je započelo prije datuma početka primjene ovog pravilnika)

- (1) U pogledu izdavanja dozvola i pripadajućih privilegija, ovlaštenja ili potvrda iz Dijela-SFCL u skladu sa Aneksom III ovog pravilnika, smatra se da je osposobljavanje koje je počelo prije datuma početka primjene ovog pravilnika se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu i u skladu sa zahtjevima iz ovog pravilnika.
- (2) Osposobljavanje koje je započelo prije datuma početka primjene ovog pravilnika ili relevantnog aneksa Dio-FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu, u skladu sa Aneksom I Čikaške konvencije, priznaje se u svrhu izdavanja dozvola iz Dijela-SFCL na osnovu izvještaja o priznavanju koji sastavlja BHDCA.
- (3) U izvještaju o priznavanju iz stava (2) ovog člana opisuje se obim osposobljavanja, navodi se za koje se zahtjeve iz Dijela-SFCL priznavanje daje i, ako je primjenjivo, koje zahtjeve podnositelji zahtjeva moraju ispuniti kako bi im se izdala dozvola iz Dijela-SFCL. Izvještaj uključuje kopije svih dokumenata koji su potrebni kako bi se dokazao obim osposobljavanja, i kopije propisa i postupaka u skladu sa kojima je osposobljavanje započelo.

Član 7.

(Organizacije za osposobljavanje)

- (1) Organizacije za osposobljavanje za sticanje dozvola pilota iz člana 1. stav (1) ovog pravilnika ispunjavaju zahtjeve iz relevantne odredbe propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (2) Organizacije za osposobljavanje iz stava (1) ovog člana, kojima je izdato odobrenje u skladu sa relevantnim aneksom Dio-ORA propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili su podnijele izjavu u skladu s relevantnim aneksom Dio-DTO propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu prije datuma početka primjene ovog pravilnika, svoje programe osposobljavanja prilagođavaju, kada je to potrebno.

Član 8.

(Dodatni zahtjevi BHDCA u pogledu primjene SFCL.125 Aneksa III ovog pravilnika)

- (1) Odobren centar za obuku dužan je, prije početka praktične obuke kandidata, podnijeti BHDCA zahtjev za izdavanje dozvole pilota učenika.
- (2) Ako je pilot učenik maloljetno lice, uz zahtjev za izdavanje dozvole odobreni centar za obuku podnosi i ovjerenu pisanu saglasnost oba roditelja ili staratelja za pohađanje obuke.
- (3) Pilot učenik je dužan da nosi sa sobom dozvolu pilota učenika tokom provođenja praktične obuke na jedrilici.
- (4) Dozvola pilota učenika se izdaje sa rokom važenja od tri godine.
- (5) Dozvola pilota učenika se izdaje na obrascu i isti sadrži:
 - (a) grb Bosne i Hercegovine, tekst: Bosna i Hercegovina, Ministarstvo komunikacija i prometa, Direkcija za civilno zrakoplovstvo, naziv dozvole;
 - (b) opšte podatke o nositelju dozvole (broj učeničke dozvole, prezime i ime, datum rođenja, mjesto rođenja, državljanstvo, adresa i potpis), naziv organizacije u kojoj se školuje pilot, datum prvog izdavanja dozvole, datum izdavanja, potpis i pečat odgovornog lica;
 - (c) upozorenje kojim se obavezuje nositelj dozvole o obavezi nošenja dokumenta sa fotografijom radi utvrđivanja identiteta;
 - (d) podatke o ovlaštenjima za koje se školuje i napomenu.

Član 9.

(Dodatni zahtjevi u pogledu dozvola izdatih od druge države)

Nositelj pilotskih dozvola izdatih od strane BHDCA u skladu sa Aneksom III ovog pravilnika, koji steknu dozvolu u nekoj od država članica ili državi sa kojom Bosna i Hercegovina ima potpisan bilateralni ili multilateralni sporazum, mogu nastaviti da koriste prava i privilegije iz dozvole izdate od strane BHDCA sve do punopravnog priznavanja te dozvole od strane država članica ili države sa kojom Bosna i Hercegovina ima potpisan bilateralni ili multilateralni sporazum.

Član 10.

Stupanje na snagu i primjena

- (1) Dozvole pilota jedrilica i pripadajuća ovlaštenja, potvrde i autorizacije, ljekarska uvjerenja, odobrenja organizacija za obuku, odobrenja zrakoplovno-medicinskim centrima, koji su izdati ili prihvaćeni u skladu sa Pravilnikom o utvrđivanju tehničkih zahtjeva i upravnih postupaka u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ("Službeni glasnik BiH", broj 04/18) ostaju na snazi stupanjem na snagu ovog pravilnika.

- (2) Postupci, koji do stupanja na snagu ovog pravilnika nisu okončani, okončaću se u skladu sa odredbama ovog pravilnika koje su povoljnije za podnositelja zahtjeva.
- (3) Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj 1-3-02-2-592-5/22

9. decembra 2022. godine
Banja LukaGeneralni direktor
Čedomir Šušnjar, s. r.**ANEKS I
DEFINICIJE****(DIO - DEF)**

Za potrebe ovog pravilnika primjenjuju se definicije i, osim ako su termini drugačije definirani u ovom aneksu, definicije iz relevantne odredbe propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa članovima posade zrakoplova u civilnom zrakoplovstvu.

1. "prihvatljivi načini usklađivanja (Acceptable Means of Compliance - AMC)" označavaju neobavezujuće standarde koje je usvojila Agencija i BHDCA preuzela ovim pravilnikom za opisivanje načina za uspostavljanje usklađenosti sa propisima koje donosi BHDCA na osnovu Aneksa I ECAA sporazuma. AMC koji donosi EASA ne predstavlja pravni osnov;
2. "alternativni načini usklađivanja (Alternative Means of Compliance - AltMoC)" označavaju one načine usklađivanja koji pružaju alternativu postojećim prihvatljivim načinima usklađivanja ili one kojima se predlažu novi načini za uspostavljanje usklađenosti sa propisima koje donosi BHDCA na osnovu Aneksa I ECAA sporazuma, a za koje EASA nije donijela AMC;
3. "vođa zrakoplova (pilot-in-command)" je pilot određen da upravlja zrakoplovom i zadužen za sigurno izvođenje leta;
4. "letaćki priručnik zrakoplova - AFM (aircraft flight manual)" je dokument koji sadržava primjenjiva i odobrena operativna ograničenja jedrilice i informacije o jedrilici;
5. "psihaktivne tvari (psychoactive substances)" su: alkohol, opijati, kanabinoidi, sedativi i hipnotici, kokain, ostali psihostimulansi, halucinogene tvari i isparljivi rastvarači, osim kofeina i duhana;
6. "kritične faze leta (critical phases of flight)" su: zalet za uzlijetanje, uzletna putanja leta, završni prilaz, neuspjeli prilaz, slijetanje, uključujući usporavanje i sve ostale faze leta koje vođa zrakoplova odredi ključnima za sigurno izvođenje operacije jedrilicom;
7. "operativna površina (operating site)" je površina, osim aerodroma, koju je vođa zrakoplova ili operator odabrao za slijetanje ili polijetanje;
8. "član posade (crew member)" je lice koje je operator odredio da izvršava dužnosti u jedrilici pod nadležnošću vođe zrakoplova, ako samo nije vođa zrakoplova;
9. "elektronička letaćka torba - EFB (electronic flight bag - EFB)" je elektronički informacijski sistem koji se sastoji od opreme i aplikacija za letaćku posadu koje omogućavaju čuvanje, ažuriranje, prikazivanje i obradu funkcija EFB za podršku letaćkim operacijama ili dužnostima;
10. "opasne robe (dangerous goods)" su predmeti ili tvari koji mogu predstavljati značajan rizik za zdravlje, sigurnost, imovinu ili okolinu i koji se nalaze na popisu opasnih roba u Tehničkim uputstvima ili su klasificirani u skladu sa tim uputstvima;

11. "tehnička uputstva (technical instructions)" su posljednje važeće izdanje "Tehničkih uputstava za siguran prijevoz opasnih roba zrakom", uključujući dodatak i sve dopune, koje je odobrila i objavila Međunarodna organizacija za civilno zrakoplovstvo u dokumentu ICAO DOC 9284;
12. "specijalizirana operacija jedrilicom (sailplane specialised operation)" je svaka operacija jedrilicom, koja može biti komercijalna ili nekomercijalna, čija glavna svrha nije povezana s uobičajenim sportskim i rekreacijskim operacijama, već sa padobranskim operacijama, letovima za potrebe vijesti, televizijskim ili filmskim letovima, letačkim priredbama i sličnim specijaliziranim aktivnostima;
13. "noć (night)" je vremenski period između kraja večernjeg građanskog sumraka i početka jutarnjeg građanskog svitanja. Građanski sumrak se završava uveče kada je centar Sunčevog diska šest stepeni ispod horizonta, a počinje ujutru kada je centar Sunčevog diska šest stepeni ispod horizonta;
14. "ispit praktične osposobljenosti (skill test)" je ispit praktične osposobljenosti u svrhu sticanja dozvole ili ovlaštenja, uključujući i usmeno ispitivanje ako ispitivač to smatra potrebnim;¹⁵
15. "procjena stručnosti (assessment of competence)" znači ispitivanje stručne osposobljenosti, znanja i stava u okviru prvog izdavanja, produžavanja ili obnavljanja potvrde instruktora ili ispitivača;
16. "nalet (flight time)" je:
 - (a) za jedrilice sa samostalnim uzlijetanjem i motorne jedrilice, ukupno vrijeme od trenutka kad se zrakoplov pokrene u svrhu polijetanja do trenutka kad se potpuno zaustavi nakon leta;
 - (b) za jedrilice, ukupno vrijeme od trenutka zaleta jedrilice pri polijetanju do trenutka kad se jedrilica potpuno zaustavi nakon leta;
17. "provjera stručnosti (proficiency check)" je prikaz stručne osposobljenosti u svrhu usaglašenosti sa zahtjevima u odnosu na nedavno iskustvo iz ovog pravilnika, koja po potrebi uključuje i usmena ispitivanja;
18. "samostalan let (solo flight)" je let tokom kojeg je učenik pilot jedina osoba u zrakoplovu;
19. "rutni let (cross-country flight)" je let izvan vidokruga ili na udaljenosti od tačke polaska koju odredi nadležni organ, uz korištenje standardnih navigacijskih postupaka.

ANEKS II
LETAČKE OPERACIJE JEDRILICOM
[DIO-SAO]
PODDIO GEN
OPŠTI ZAHTEJEVI

SAO.GEN.100 Područje primjene

U skladu sa članom 3. ovog pravilnika, ovaj poddio utvrđuje zahtjeve koje mora ispuniti svaki operator jedrilice, osim organizacija za projektovanje i proizvodnju iz člana 3. stav (1).

SAO.GEN.105 Nadležni organ

Nadležni organ u Bosni i Hercegovini je Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BHDCA).

SAO.GEN.110 Dokazivanje usklađenosti

- (a) Operator, ako to zatraži nadležni organ koji provjerava trajnu usklađenost operatora u skladu sa relevantnom odredbom propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama, dokazuje usklađenost sa zahtjevima iz propisa kojim se uređuju Bitni zahtjevi iz oblasti letačkih operacija i sa zahtjevima ovog pravilnika.
- (b) Za dokazivanje te usklađenosti, operator može da se pozove na sljedeće:
 - (1) prihvatljive načine usklađivanja (AMC);
 - (2) alternativne načine usklađivanja (AltMoC).

SAO.GEN.115 Uvodni letovi

Uvodni letovi se:

- (a) izvode prema pravilima vizuelnog letenja (VFR), danju i
- (b) pod nadzorom lica koje je nadležno za sigurnost, ako ga je imenovala organizacija odgovorna za uvodne letove.

SAO.GEN.120 Trenutna reakcija na sigurnosni problem

Operator provodi:

- (a) mjere sigurnosti koje je naložio nadležni organ u skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjev i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama, i
- (b) naredbe o plovidbenosti i ostale obavezne informacije koje je izdala Agencija.

SAO.GEN.125 Imenovanje vođe zrakoplova

Operator imenuje vođu zrakoplova koji je kvalificiran postupati kao vođa zrakoplova u skladu s Aneksom III ovog pravilnika.

SAO.GEN.130 Odgovornosti vođe zrakoplova

Voda zrakoplova:

- (a) odgovoran je za sigurnost jedrilice i bilo koje osobe tokom izvođenja operacija jedrilicom;
- (b) odgovoran je za započinjanje, nastavljanje ili prekid leta u interesu sigurnosti;
- (c) osigurava usklađenost sa svim primjenjivim operativnim postupcima i kontrolnim listama;
- (d) započinje let nakon što utvrdi da su ispunjeni sljedeći uvjeti, kako slijedi:
 - (1) jedrilica ispunjava uvjete plovidbenosti;
 - (2) jedrilica je propisno registrovana;
 - (3) instrumenti i oprema potrebni za obavljanje leta nalaze se u jedrilici i operativni su;
 - (4) težina jedrilice i položaj težišta takvi da se let može izvesti u skladu sa AFM;
 - (5) oprema i prtljag pravilno su ukrcane i osigurane i evakuacija u nuždi je moguća; i
 - (6) operativna ograničenja jedrilice navedena u AFM neće biti prekoračena za vrijeme leta;
- (e) osigurava provođenje pretpoletnog pregleda u skladu sa AFM;
- (f) ne obavlja dužnosti u jedrilici u jednoj od sljedećih situacija:
 - (1) kada je nesposoban da obavlja svoje dužnosti iz bilo kojeg razloga, uključujući povredu, bolest, lijekove, zamor ili uticaj psihoaktivne tvari ili se zbog nečeg drugoga osjeća nesposobnim;
 - (2) ako nisu ispunjeni primjenjivi medicinski zahtjevi;

¹⁵ Forma i unutrašnja podjela aneksa I do III dati su u izvornom obliku i na latiničnom pismu radi lakšeg referiranja na iste.

- (g) odbija prevoziti ili iskrcava bilo koju osobu ili prtljag koji mogu predstavljati moguću opasnost za sigurnost jedrilice ili bilo koje osobe koja se njome prevozi;
- (h) ne dopušta prijevoz jedrilicom osobi za koju se čini da je pod uticajem psihoaktivnih tvari do tolike mjere da bi mogla biti ugrožena sigurnost jedrilice ili osoba u njoj;
- (i) osigurava da su tokom kritičnih faza leta ili kad god se to smatra potrebnim u interesu sigurnosti svi članovi posade na svojim sjedištima s pričvršćenim sigurnosnim pojasevima;
- (j) tokom leta:
 - (1) pričvršćuje sigurnosni pojas; i
 - (2) sve vrijeme ostaje za upravljačem jedrilice, osim ako upravljač preuzme drugi pilot;
- (k) u slučajevima opasnosti koji zahtijevaju trenutno donošenje odluke i djelovanje, preduzima sve radnje koje smatra neophodnima u takvim okolnostima. U takvim slučajevima može, u interesu sigurnosti, u mjeri koja je potrebna, odstupiti od pravila, operativnih postupaka i metoda;
- (l) ne nastavlja let dalje od najbliže operativne površine ili aerodroma na koje je moguće slijetanje u meteorološkim uvjetima, u slučaju da je njegova sposobnost za izvršavanje dužnosti znatno umanjena zbog bolesti, zamora, manjka kisika ili nekog drugog uzroka;
- (m) u trenutku završetka leta ili serije letova zapisuje u tehničku knjigu zrakoplova ili dnevnik putovanja jedrilice (*technical log book*) podatke o upotrebi i sve kvarove jedrilice koji su mu poznati ili na koje sumnja;
- (n) bez odlaganja obavještava nadležni organ za istrage države na čijem se području dogodio događaj i hitne službe te države najbržim mogućim sredstvima o bilo kojoj nesreći ili ozbiljnom incidentu povezanim s jedrilicom;
- (o) bez odlaganja izvještava nadležni organ o nezakonitim aktima i obavještava lokalno tijelo koje je odredila država na čijem se državnom području dogodio nezakoniti akt; i
- (p) bez odlaganja odgovarajućoj jedinici za usluge u zračnom prometu (ATS) prijavljuje bilo kakve nastale opasne vremenske uvjete ili uvjete letenja koji mogu uticati na sigurnost drugih zrakoplova.

SAO.GEN.135 Odgovornosti članova posade

- (a) Svaki član posade odgovoran je za pravilno izvršavanje svojih dužnosti povezanih s operacijom jedrilicom.
- (b) Članovi posade ne izvršavaju dužnosti na jedrilici kada iz bilo kojeg razloga nisu u mogućnosti zbog povrede, bolesti, uticaja lijekova, zamora ili pod dejstvom neke psihoaktivne tvari ili ako se iz nekog drugog razloga osjećaju nesposobnim.
- (c) Svi članovi posade prijavljuju vođi zrakoplova sljedeće:
 - (1) sve nedostatke, otkaze, kvarove ili oštećenja za koje vjeruju da mogu uticati na plovidbenost ili siguran rad jedrilice, uključujući sisteme za slučaj opasnosti;
 - (2) sve incidente.

SAO.GEN.140 Usklađenost sa zakonima, propisima i postupcima

- (a) Vođa zrakoplova i svi ostali članovi posade poštuju zakone, propise i postupke država u kojima izvode operacije.
- (b) Vođa zrakoplova poznaje zakone, propise i postupke povezane s obavljanjem njegovih dužnosti, koji su propisani za područja koja treba preletjeti, aerodrome i operativne

površine koje će upotrebljavati i navigacijske uređaje koje će koristiti tokom zračne plovidbe.

SAO.GEN.145 Prijenosni elektronički uređaji

Vođa zrakoplova ne dopušta upotrebu prijenosnog elektroničkog uređaja u jedrilici, uključujući EFB, koji negativno utiče na performanse sistema i opreme jedrilice ili na mogućnost upravljanja njima.

SAO.GEN.150 Opasne robe

- (a) Vođa zrakoplova ne dopušta prijevoz opasne robe u jedrilici.
- (b) Dozvoljena količina predmeta i tvari koje bi se mogle razvrstati u opasne robe, a koje se upotrebljavaju za povećanje sigurnosti leta i koje su pravovremeno dostupne u operativne svrhe, smatraju se odobrenim.

SAO.GEN.155 Dokumenti, priručnici i informacije koje treba imati u jedrilici

- (a) Pri svakom letu nose se originali ili kopije svih sljedećih dokumenata, priručnika i informacija:
 - (1) AFM ili ekvivalentni dokument/i;
 - (2) pojedinosti o podnesenom planu leta ATS, kada je to potrebno u skladu s relevantnim odredbama propisa kojim se utvrđuju zajednička pravila zračnog prometa i operativne odredbe u vezi sa uslugama i postupcima u zračnoj plovidbi;
 - (3) ažurirane i primjenjive zrakoplovne karte područja za planirani let;
 - (4) bilo koja druga dokumentacija koja može biti važna za let ili koju zahtijevaju države preko kojih se obavlja let;
 - (5) informacije o postupcima i vizuelnim signalima koje koriste zrakoplovi koji presreću i zrakoplovi koji su presretani.
- (b) Osim toga, kad je potrebna izjava u skladu sa SAO.DEC.100 primjerak izjave nosi se pri svakom letu.
- (c) Kad se ne nose u jedrilici, svi sljedeći dokumenti, priručnici i informacije dostupni su na aerodromu ili operativnoj površini kao originali ili kopije:
 - (1) potvrda o registraciji zrakoplova;
 - (2) uvjerenje o plovidbenosti, uključujući anekse;
 - (3) potvrda o provjeri plovidbenosti;
 - (4) potvrda o buci, samo za motornu jedrilicu;
 - (5) dozvola za radio-stanicu, ako je jedrilica opremljena opremom za radio-komunikaciju u skladu sa SAO.IDE.130;
 - (6) polisa ili polise osiguranja od odgovornosti za štetu nastalu trećim osobama;
 - (7) dnevnik leta ili odgovarajući dokument;
- (d) Odstupajući od navedenog pod (a) i (b), dokumenti, priručnici i informacije navedeni u njima mogu se držati na aerodromu ili operativnoj površini:
 - (1) kad se pri letu namjerava ostati unutar zone aerodroma ili operativne površine; ili
 - (2) kad se ostaje na udaljenosti ili području koje je odredilo nadležno tijelo;
- (e) Kada to zatraži nadležni organ, vođa zrakoplova ili operator stavljaju na raspolaganje nadležnom organu originalnu dokumentaciju u periodu koji je naveo nadležni organ, a koji nije kraći od 24 sata.

SAO.GEN.160 Dnevnik leta (*technical log book*)

Za svaki let ili niz letova u dnevnik leta ili istovjetni dokument upisuju se podaci o jedrilici, njenoj posadi i svakom putovanju.

**PODODJELJAK OP
OPERATIVNI POSTUPCI****SAO.OP.100 Upotreba aerodroma i operativnih mjesta**

Vođa zrakoplova upotrebljava samo aerodrome i operativna mjesta koja su prikladna za predmetni tip jedrilice i operacije.

SAO.OP.105 Postupci za smanjenje buke - motorne jedrilice

Vođa zrakoplova uzima u obzir operativne postupke da se smanji uticaj buke motorne jedrilice, te istovremeno osigurava da sigurnost ima prednost nad smanjivanjem buke.

SAO.OP.110 Davanje uputstava putnicima

Vođa zrakoplova osigurava da prije ili, ako je potrebno, tokom leta putnici dobiju uputstva u vezi sa uobičajenim, neuobičajenim i postupcima u slučaju opasnosti.

SAO.OP.115 Prijevoz posebnih kategorija putnika

Vođa zrakoplova osigurava da se lica, kojima su pri prijevozu jedrilicom potrebni posebni uvjeti, pomoć ili uređaji prevoze pod uvjetima kojima se osigurava sigurnost jedrilice i svih lica ili imovine koje se njom prevoze.

SAO.OP.120 Priprema za let

Prije početka leta, vođa zrakoplova osigurava sljedeće:

- oprema potrebna za sigurno izvođenje operacija jedrilicom adekvatna je za vrstu operacije u okviru koje se izvodi let;
- meteorološki uvjeti omogućavaju sigurno izvođenje leta;
- ukoliko se letenje izvodi motornom jedrilicom, i kad se namjerava upotrebljavati motor, količina goriva ili energije iz drugog izvora dovoljna je za sigurno izvođenje leta.

SAO.OP.125 Punjenje gorivom i dopunjavanje ili zamjena baterija kada su lica u jedrilici - motorne jedrilice

Kada se putnik nalazi u motornoj jedrilici:

- jedrilica se ne puni gorivom; i
- baterije korištene za pogon ne smiju se nadopunjavati ili zamjenjivati.

SAO.OP.130 Pušenje u jedrilici

U jedrilici nije dozvoljeno pušenje ni u jednoj fazi leta.

SAO.OP.135 Meteorološki uvjeti

Vođa zrakoplova započinje ili nastavlja let samo ako najnoviji raspoloživi meteorološki podaci pokazuju da je moguće sigurno slijetanje.

SAO.OP.140 Led i drugi kontaminanti - postupci na zemlji

Vođa zrakoplova započinje polijetanje samo ako je jedrilica čista i nema bilo kakvih naslaga koje mogu štetno djelovati na izvođenje ili mogućnost kontroliranja jedrilice, osim ako je to dopušteno u AFM.

SAO.OP.145 Upravljanje gorivom ili drugim izvorima energije u letu - motorne jedrilice

Za motorne jedrilice vođa zrakoplova u redovnim vremenskim razmacima tokom leta provjerava da količina iskoristivog goriva ili energije iz drugog izvora nije manja od one potrebne za sigurno slijetanje.

SAO.OP.150 Upotreba dodatnog kisika

Vođa zrakoplova osigurava da sva lica u jedrilici upotrebljavaju dodatni kisik svaki put kada utvrdi da bi na visini predviđenog leta nedostatak kisika mogao uzrokovati smanjenje njihovih sposobnosti ili štetno uticao na njih.

SAO.OP.155 Specijalizirane operacije jedrilicom

- Prije započinjanja specijalizirane operacije ili serije takvih letova jedrilicom, vođa zrakoplova provodi procjenu rizika, procjenjujući složenost aktivnosti radi utvrđivanja opasnosti i rizika povezanih s planiranom operacijom i, prema potrebi, uspostavlja mjere za njihovo ublažavanje.
- Specijalizirana operacija jedrilicom obavlja se u skladu s kontrolnim listom. Vođa zrakoplova uspostavlja kontrolni listu i osigurava da je primjerena za namjeravanu specijaliziranu aktivnost i jedrilicu kojom se izvode operacije, na osnovu procjene rizika i uzimajući u obzir sve zahtjeve utvrđene u ovom poddjelju. Kontrolna lista dostupana je vođi zrakoplova i članovima posade na svakom letu, ako je relevantna za izvršavanje njihovih dužnosti.
- Vođa zrakoplova redovno, prema potrebi, preispituje i ažurira kontrolnu listu, kako bi na odgovarajući način izvršio procjene rizika.

PODDIO POL**PERFORMANSE I OPERATIVNA OGRANIČENJA
SAO.POL.100 Vaganje**

- Vaganje jedrilice obavlja proizvođač jedrilice ili se ono obavlja skladu sa relevantnim odredbama propisa kojim se uređuje obast kontinuirane plovidbenosti zrakoplova i zrakoplovnih proizvoda, dijelova i uređaja i o odobravanju organizacija i osoblja koje se bave ovim poslovima.
- Operator osigurava da je masa jedrilice utvrđena stvarnim vaganjem prije prvog stavljanja u upotrebu. Ukupni uticaj modifikacija i popravki na masu potrebno je uzeti u obzir i uredno dokumentovati. Ove informacije stavljaju se na raspolaganje vođi zrakoplova. Jedrilica se ponovo vaga ako uticaj modifikacija ili popravki na masu nisu poznati.

SAO.POL.105 Performanse - uopšteno

Vođa zrakoplova upravlja jedrilicom samo ako su njene performanse u skladu sa svim zahtjevima iz propisa kojim se uređuju pravila letenja u Bosni i Hercegovini i sa svim ostalim ograničenjima koja se primjenjuju na let, zračni prostor, aerodrome ili operativne površine koje se upotrebljavaju, te osigurava da se upotrebljava posljednje izdanje potrebnih karti ili mapa.

PODDIO IDE**INSTRUMENTI, PODACI I OPREMA
SAO.IDE.100 Instrumenti i oprema - uopšteno**

- Instrumenti i oprema koji se zahtijevaju ovim pododjeljkom odobravaju se u skladu s relevantnim aneksom propisa kojim se utvrđuju provedbena pravila za certifikaciju plovidbenosti i ekološku certifikaciju zrakoplova i s njima povezanih proizvoda, dijelova i uređaja, te za certifikaciju projektnih i proizvodnih organizacija, ili, ako su registrovani u trećoj zemlji, sa zahtjevima u pogledu plovidbenosti države registra, ako je ispunjen jedan od sljedećih uvjeta:
 - upotrebljava ih letačka posada za upravljanje po utvrđenoj putanji leta;
 - upotrebljavaju se za uskladjivanje sa SAO.IDE.130 ili SAO.IDE.135;
 - trajno su postavljeni u jedrilicu.
- Odstupajući od navedenog pod (a), za sljedeće instrumente ili opremu, kada se zahtijevaju ovim pododjeljkom, nije potrebno odobrenje:
 - ručne prijenosne svjetiljke;
 - tačni mjerač vremena;
 - oprema za preživljavanje i signaliziranje.
- Instrumenti i oprema spremni su za upotrebu ili su dostupni s mjesta na kojem sjedi vođa zrakoplova ili bilo koji drugi član posade koji ih treba upotrebljavati.

SAO.IDE.105 Instrumenti za letenje i navigaciju

- (a) Jedrilice su opremljene uređajima za mjerenje i prikazivanje sljedećih pokazatelja:
- (1) vremena u satima, minutama i sekundama;
 - (2) visine pritiska,
 - (3) indicirane brzine;
 - (4) magnetnog smjera, u slučaju jedrilica s pomoćnim motorom;
- (b) uz opremu navedenu pod (a), pri operacijama u uvjetima u kojima jedrilicu nije moguće zadržati na planiranoj putanji leta bez jednog ili više dodatnih instrumenata, pri letenju u oblaku ili operacijama tokom noći, jedrilice su opremljene uređajima za mjerenje i prikazivanje svih sljedećih pokazatelja:
- (1) vertikalne brzine;
 - (2) položaja ili skretanja i klizanja;
 - (3) magnetnog smjera.

SAO.IDE.110 Operativna svjetla

Jedrilice koje lete noću opremljene su sljedećim:

- (a) sistemom svjetala za izbjegavanje sudara;
- (b) navigacijskim/pozicionim svjetlima;
- (c) svjetlima za slijetanje;
- (d) osvjetljenjem koje se napaja iz električkog sistema jedrilice, radi primjerenog osvjetljenja svih instrumenata i opreme, bitnih za sigurnu operaciju jedrilice;
- (e) nezavisnim prijenosnim svjetlom za mjesto predviđeno za vođu zrakoplova i za sva ostala mjesta za članove posade.

SAO.IDE.115 Dodatni kisik

Jedrilice na letovima za koje se zahtijeva snabdijevanje kisikom u skladu sa SAO.OP.150 su opremljene uređajem za skladištenje i raspodjelu kisika u koji je moguće čuvati i iz njega raspodijeliti potrebne zalihe kisika.

SAO.IDE.120 Oprema za spašavanje i signalizaciju - letovi iznad vode

Vođa zrakoplova koji izvodi operaciju jedrilicom iznad vode utvrđuje, prije početka leta, rizike za preživljavanje osoba koje se prevoze jedrilicom u slučaju prinudnog slijetanja. Obzirom na te rizike, vođa zrakoplova utvrđuje treba li nositi opremu za spašavanje i signalizaciju.

SAO.IDE.125 Oprema za spašavanje i signalizaciju - teškoće potrage i spašavanja

Jedrilice koje izvode operacije iznad područja na kojima bi potraga i spašavanje bili posebno teški opremljene su opremom za spašavanje i signalizaciju primjerenom području koje je potrebno preletjeti.

SAO.IDE.130 Radio-komunikacijska oprema

Jedrilice imaju opremu za radio-komunikaciju kojom se omogućava komunikacija zahtijevana u skladu sa zračnim prostorom u kojem lete.

SAO.IDE.135 Transponder

Jedrilice su opremljene transponderom za sekundarni nadzorni radar (SSR) sa svim zahtijevanim mogućnostima i u skladu sa zahtjevima za zračni prostor u kojem lete i, ako se let održava u zračnom prostoru treće zemlje, s pravom treće zemlje.

PODDIO DEC**IZJAVA****SAO.DEC.100 Izjava**

- (a) U izjavi iz člana 3. stav (2) ovog pravilnika, operator potvrđuje da ispunjava i da će i dalje ispunjavati bitne zahtjeve iz referentnog aneksa kojim se uređuju Bitni zahtjevi za letачke operacije propisa kojim se uređuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letачkim operacijama i zahtjeve iz ovog pravilnika.
- (b) Operator u izjavu uključuje sve sljedeće informacije:
- (1) naziv operatora;
 - (2) mjesto gdje se nalazi njegovo glavno mjesto poslovanja;
 - (3) kontakt podatke operatora;
 - (4) datum početka operacija i, prema potrebi, datum promjene postojeće izjave;
 - (5) za sve jedrilice koje se upotrebljavaju za komercijalne operacije: vrstu jedrilice, registraciju, glavnu bazu, vrstu operacija i organizaciju za upravljanje kontinuiranom plovidbenošću.
- (c) Operator, kad daje izjavu, dostavlja nadležnom organu listu alternativnih načina usklađivanja (AltMoC) za dokazivanje usklađenosti kad se to od njega traži u skladu sa SAO.GEN.110. Lista sadržava upućivanja na povezane prihvatljive načine usklađivanja (AMC).
- (d) Operator sastavlja izjavu na obrascu iz Dodatka ovog aneksa.

SAO.DEC.105 Izmjene izjave i prestanak komercijalnih operacija

- (a) Operator bez odlaganja obavještava nadležni organ o promjenama okolnosti koje utiču na ispunjavanje bitnih zahtjeva iz referentnog aneksa propisa kojim se uređuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letачkim operacijama i zahtjeva iz ovog pravilnika, u odnosu na stanje tih okolnosti kakvo je bilo dostavljeno nadležnom organu, te o svim promjenama u pogledu informacija iz SAO.DEC.100(b) i liste alternativnih načina usklađivanja iz SAO.DEC.100(c), koji su uključeni u izjavu ili joj priloženi.
- (b) Operator bez odlaganja obavještava nadležni organ o prestanku obavljanja komercijalnih operacija jedrilicama.

DODATAK

IZJAVA u skladu sa PRAVILNIKOM O UTVRĐIVANJU DETALJNIH PRAVILA ZA UPRAVLJANJE JEDRILICOM I IZDAVANJE DOZVOLA ČLANOVIMA LETAČKE POSADE ZA JEDRILICE				
Operator Naziv: Glavno mjesto poslovanja operatora: Ime i podaci za kontakt odgovornog rukovoditelja:				
Operacije jedrilice Datum početka komercijalnih operacija i, prema potrebi, datum promjene postojeće komercijalne operacije				
Informacije o jedrilicama koje se upotrebljavaju, komercijalnim operacijama i upravljanju kontinuiranom plovidbenošću ⁽¹⁾ :				
Vrsta jedrilice	Registarska oznaka jedrilice	Glavna baza	Vrsta/vrste operacija ⁽²⁾	Organizacija za upravljanje kontinuiranom plovidbenošću ⁽³⁾
Lista alternativnih načina usklađivanja (AltMoC) sa upućivanjem na prihvatljive načine usklađivanja (AMC), ukoliko je potrebno (aneks uz Izjavu):				
Izjave				
Operator ispunjava, i nastaviće ispunjavati, Bitne zahtjeve utvrđene u Aneksu IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama i zahtjeve iz Pravilnika o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije jedrilicama i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice. Operator posebno obavlja svoje komercijalne operacije u skladu sa zahtjevima iz Aneksa II Pravilnika o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije jedrilicama i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice:				
Sve jedrilice kojima se upravlja imaju uvjerenje o plovidbenosti ⁽⁴⁾ izdato u skladu sa propisom koji se utvrđuje certifikacija plovidbenosti i ekološka certifikacija zrakoplova i zrakoplovnih proizvoda, dijelova i uređaja i certifikacija projektnih i proizvodnih organizacija.				
Svi piloti imaju dozvolu i ovlaštenja koji su izdati ili prihvaćeni u skladu sa relevantnim aneksom FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu, kako je to propisano SAO.GEN.125 Aneksa II Pravilnika o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije jedrilicama i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice.				
Operator će obavijestiti nadležni organ o svim promjenama okolnosti koje utiču na njegovo ispunjavanje Bitnih zahtjeva utvrđenih Aneksom IX propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim operacijama i prijavljenih nadležnom organu putem ove izjave i o svim promjenama informacija i liste alternativnih načina usklađivanja koji su uključeni u ovu izjavu i priloženi uz nju, kako je propisano SAO.DEC.100(c), Poddijela ADD Pravilnika o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije jedrilicama i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice.				
Operator potvrđuje da su sve informacije iz ove izjave, uključujući njene anekse, potpune i tačne.				
Datum, ime i potpis odgovornog rukovoditelja				

⁽¹⁾ Ispunite tabelu. Ako nema dovoljno prostora za navođenje informacija, one se navode u zasebnom aneksu. Aneks se datira i potpisuje.

⁽²⁾ Vrste operacija odnose se na vrstu komercijalne operacije koja se obavlja jedrilicom.

⁽³⁾ Informacije o organizaciji koja je odgovorna za upravljanje kontinuiranom plovidbenošću moraju uključivati ime organizacije, adresu i upućivanje na odobrenje.

⁽⁴⁾ Uvjerenje o plovidbenosti je uobičajeno uvjerenje o plovidbenosti, ograničeno uvjerenje o plovidbenosti ili dozvola za letenje izdata u skladu sa propisom koji se utvrđuje certifikacija plovidbenosti i ekološka certifikacija zrakoplova i zrakoplovnih proizvoda, dijelova i uređaja i certifikacija projektnih i proizvodnih organizacija.

**ANEKS III
ZAHTEJEVI ZA IZDAVANJE DOZVOLA ČLANOVIMA
LETAČKE POSADE JEDRILICE**

**[DIO-SFCL]
PODDIO GEN
OPŠTI ZAHTEJEVI**

SFCL.001 Područje primjene

Ovim aneksom se utvrđuju zahtjevi za izdavanje dozvole pilota jedrilice (SPL) i pripadajućih privilegija, ovlaštenja i potvrda, te uvjeti za njihovo važenje i korištenje.

SFCL.005 Nadležni organ

Za potrebe ovog aneksa nadležni organ je Direkcija za civilno zrakoplovstvo Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BHDCA).

SFCL.015 Podnošenje zahtjeva za izdavanje, produžavanje i obnavljanje SPL i pripadajućih privilegija, ovlaštenja i potvrda i njihovo izdavanje, produžavanje i obnavljanje

- (a) Nadležnom organu, u formi i na način koji odredi nadležni organ, podnosi se sljedeće:
- (1) zahtjev za:
 - (i) izdavanje SPL i pripadajućih ovlaštenja;
 - (ii) proširenje privilegija SPL, osim privilegija navedenih u SFCL.115(a)(2) i (a)(3), i SFCL.155, SFCL.200 i SFCL.215;
 - (iii) izdavanje potvrde instruktora letenja za jedrilice (FI(S));
 - (iv) izdavanje, produžavanje i obnavljanje potvrde ispitivača u letu za jedrilice (FE(S));
 - (v) bilo kakve izmjene SPL i pripadajućih privilegija, ovlaštenja i potvrda, osim privilegija koje su navedene pod (ii).
 - (2) ako to zatraži nadležni organ, kopiju odgovarajućih unosa iz knjižice letenja kako je navedeno u SFCL.115 (d), SFCL.155(b), SFCL.200(f) i SFCL.215(d).
- (b) Zahtjevu navedenom pod (a) prilaže se dokaz da podnositelj zahtjeva ispunjava relevantne zahtjeve utvrđene u ovom aneksu i relevantnom aneksu Dio-MED propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (c) Svako ograničenje ili proširenje privilegija koje daje dozvola, ovlaštenje ili potvrda je upisano u dozvolu ili potvrdu koju je izdao nadležni organ, osim kad je riječ o sticanju privilegija navedenih pod (a)(1)(ii).
- (d) Osoba ne smije posjedovati više od jedne SPL izdate u skladu sa ovim aneksom.
- (e) Nositelj dozvole predaje zahtjeve iz tačke (a) nadležnom organu u skladu sa ovim aneksom ili relevantnim aneksom Dio-FCL propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili Aneksom III propisa kojim se utvrđuju detaljna pravila za upravljanje jedrilicama i izdavanje dozvola članovima letačke posade jedrilice, u zavisnosti od slučaja.
- (f) Nositelj SPL može predati zahtjev za promjenu nadležnog organa nadležnom organu kojeg odredi država članica EU, ali u tom slučaju novi nadležni organ isti je za sve dozvole.
- (g) Podnositelji zahtjeva podnose zahtjev za izdavanje SPL i pripadajućih privilegija, ovlaštenja i potvrda najkasnije šest mjeseci nakon uspješnog polaganja ispita praktične osposobljenosti ili procjene stručnosti.

SFCL.030 Ispit praktične osposobljenosti

Podnositelji zahtjeva za ispit praktične osposobljenosti, nakon završenog osposobljavanja, dobijaju preporuku za taj ispit

od ATO ili DTO odgovornog za njihovo osposobljavanje. ATO ili DTO ispitivaču daje pristup zapisima o osposobljavanju.

SFCL.035 Priznavanje naleta

Podnositeljima zahtjeva za SPL ili pripadajuću privilegiju, ovlaštenje ili potvrdu u potpunosti se priznaju svi samostalni naleti, naleti s instruktorom ili naleti u ulozi vođe zrakoplova na jedrilici, u smislu ispunjavanja zahtjeva za ukupni nalet potreban za dozvolu, privilegiju, ovlaštenje ili potvrdu.

SFCL.045 Obaveza nošenja i predočavanje dokumenata

- (a) Prilikom korištenja privilegija koji im pripadaju prema SPL, nositelji SPL imaju sljedeće:
- (1) važeći SPL;
 - (2) važeće uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti;
 - (3) ličnu identifikacijsku ispravu sa fotografijom;
 - (4) dovoljnu količinu podataka u knjižici letenja da se dokaže usklađenost sa zahtjevima iz ovog aneksa.
- (b) Učenici piloti na svim samostalnim rutnim letovima imaju:
- (1) dokumente iz (a)(2) i (a)(3);
 - (2) dokaz o odobrenju u skladu sa SFCL.125(a).
- (c) Nositelj SPL ili učenici piloti bez neopravdanog odgađanja daju na uvid dokumente navedene pod (a) na zahtjev ovlaštenog predstavnika nadležnog organa.
- (d) Odstupajući od navedenog pod (a) i (b), dokumenti koji su u njima navedeni mogu se zadržati na aerodromu ili operativnoj površini za letove koji ostaju:
- (1) unutar vidokruga aerodroma ili operativne površine; ili
 - (2) na udaljenosti od aerodroma ili operativne površine koju je odredio nadležni organ.

SFCL.050 Zapisi o naletu

Nositelji SPL i učenici piloti imaju pouzdane zapise o pojedinostima svih obavljenih naleta u formi i na način koji je utvrdio nadležni organ.

SFCL.065 Ograničenje privilegija nositelja SPL starih 70 godina ili više u komercijalnom prijevozu putnika jedrilicom

Nositelji SPL koji su navršili 70 godina ne smiju biti piloti jedrilice u komercijalnom prijevozu putnika jedrilicom.

SFCL.070 Ograničenje, privremeno i trajno oduzimanje dozvola, privilegija, ovlaštenja i potvrda

- (1) SPL i pripadajuće privilegije, ovlaštenja i potvrde, izdate u skladu sa ovim aneksom, nadležni organ može ograničiti, privremeno ili trajno oduzeti u skladu s uvjetima i postupcima navedenima u relevantnom prilogu (Dio-ARA) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ako nositelj SPL ne ispunjava bitne zahtjeve navedene u relevantnom aneksu propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili zahtjeve iz ovog aneksa, te relevantnog aneksa (Dio-SAO) ovog pravilnika ili relevantnog aneksa (Dio-MED) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (2) Nositelji SPL dozvolu ili potvrdu bez odgađanja vraćaju nadležnom organu ako su njihova dozvola, privilegija, ovlaštenje ili potvrda ograničeni, suspendovani ili oduzeti.

**PODDIO SPL
DOZVOLA PILOTA JEDRILICE (SPL)
SFCL.115 SPL - Privilegije i uvjeti**

- (a) Pod uvjetom da su ispunjeni zahtjevi iz SFCL.150, privilegije nositelja SPL omogućavaju im da budu vođe zrakoplova na jedrilici:
- (1) bez naknade u nekomercijalnim operacijama;

- (2) uključujući prijevoz putnika samo ako:
- (i) ispunjavaju zahtjeve iz SFCL.160(e); i
 - (ii) ili:
 - (A) nakon izdavanja SPL, imaju najmanje 10 sati naleta ili su obavili 30 startova ili polijetanja i slijetanja kao vođa zrakoplova na jedrilici i, dodatno, jedan let osposobljavanja tokom kojeg nositelji FI(S) dokazuju stručnost potrebnu za prijevoz putnika; ili
 - (B) posjeduju potvrdu FI(S) u skladu sa Poddijelom FI;
- (3) u operacijama koje nisu navedene pod (a), samo ako:
- (i) navršili su 18 godina starosti;
 - (ii) nakon izdavanja dozvole, imaju 75 sati naleta ili su obavili 200 startova ili polijetanja i slijetanja kao vođa zrakoplova na jedrilici.
- (b) Odstupajući od navedenog pod (a), nositelji SPL koji imaju privilegije instruktora ili ispitivača mogu primati naknadu za:
- (1) provođenje letačkog osposobljavanja za SPL;
 - (2) obavljanje ispita praktične osposobljenosti i provjera stručnosti za SPL;
 - (3) osposobljavanje, testiranje i provjere za privilegije, ovlaštenja i potvrde povezane sa SPL.
- (c) Nositelji SPL smiju koristiti privilegije SPL samo ako ispunjavaju odgovarajuće zahtjeve u pogledu nedavnog iskustva i samo ako je njihovo uvjerenje o zdravstvenoj sposobnosti, koje odgovara privilegijama koje koriste, važeće.
- (d) U knjižicu letenja pilota upisuje se da je pilot obavio let osposobljavanja u skladu sa navedenim pod (a)(2)(ii)(A), a navedeno potpisuje instruktor odgovoran za taj let osposobljavanja.

SFCL.120 SPL - Minimalna starosna dob

Podnositelji zahtjeva za SPL imaju najmanje 16 godina.

SFCL.125 SPL - Učenik pilot

- (a) Učenici piloti ne smiju letjeti samostalno osim ako im se to ne odobri i ako su pod nadzorom FI(S).
- (b) Učenik pilot ima najmanje 14 godina da bi smio letjeti samostalno.

SFCL.130 SPL - Zahtjevi povezani sa kursevima za osposobljavanje i iskustvom

- (a) Podnositelji zahtjeva za SPL završavaju kurs osposobljavanja u ATO ili DTO. Kurs je prilagođen traženim privilegijama i uključuje:
 - (1) teoretsko znanje navedeno u SFCL.135;
 - (2) najmanje 15 sati letačkog osposobljavanja u jedrilicama, uključujući najmanje:
 - (i) 10 sati letačkog osposobljavanja s instruktorom koje uključuje letačko osposobljavanje s instruktorom iz (iv)(A) ili (v)(A), u zavisnosti od slučaja;
 - (ii) dva sata samostalnog letenja pod nadzorom;
 - (iii) 45 startova ili polijetanja i slijetanja;
 - (iv) ako se traže privilegije za jedrilice, isključujući TMG, najmanje sedam sati letačkog osposobljavanja u jedrilicama, isključujući TMG, i uključujući najmanje:
 - (A) tri sata letačkog osposobljavanja sa instruktorom;
 - (B) jedno od sljedećeg:
 - (a) jedan samostalni rutni let od najmanje 50 km (27 NM); ili

- (b) jedan rutni let s instruktorom od najmanje 100 km (55 NM) koji se, odstupajući od navedenog pod (2)(iv), može obaviti u TMG;
 - (v) ako se traže privilegije za TMG, najmanje šest sati letačkog osposobljavanja u TMG, uključujući najmanje:
 - (A) četiri sata letačkog osposobljavanja s instruktorom;
 - (B) jedan samostalni rutni let od najmanje 150 km (80 NM) u TMG, tokom kojeg se jednom mora sletjeti s potpunim zaustavljanjem na aerodrom koji nije aerodrom polaska.
- (b) Podnositeljima zahtjeva koji posjeduju dozvolu pilota za drugu kategoriju zrakoplova, osim dozvole za balone, priznaće se 10% ukupnog naleta kao PIC na takvom zrakoplovu do maksimalno sedam sati. Priznati nalet u svakom slučaju:
- (1) ne uključuje zahtjeve iz (a)(2)(ii), (a)(2)(iv)(B) i (a)(2)(v)(B); i
 - (2) u vezi sa navedenim pod (a)(2)(iii), ne smije biti veći od 10 startova ili polijetanja i slijetanja.

SFCL.135 SPL - Polaganje ispita iz teorijskog znanja

- (a) Teorijsko znanje

Podnositelji zahtjeva za SPL dokazuju nivo teorijskog znanja koji odgovara traženim privilegijama putem sljedećih ispita:

 - (1) zajednički predmeti:
 - (i) Zrakoplovno pravo;
 - (ii) Ljudske performanse;
 - (iii) Meteorologija;
 - (iv) Komunikacija;
 - (2) specifični predmeti povezani s jedrilicama:
 - (i) Načela letenja;
 - (ii) Operativni postupci;
 - (iii) Performanse leta i planiranje leta;
 - (iv) Opšte znanje o zrakoplovima povezano s jedrilicama;
 - (v) Navigacija.
- (b) Odgovornosti podnositelja zahtjeva
 - (1) Podnositelj zahtjeva pristupa cjelokupnom setu ispita iz teorijskog znanja za SPL za koji je odgovoran isti nadležni organ.
 - (2) Podnositelj zahtjeva smije pristupiti ispitu iz teorijskog znanja samo ako ga preporučiti ATO ili DTO odgovoran za njegovo osposobljavanje, i to nakon što je završio odgovarajuće elemente kursa teorijskog osposobljavanja na zadovoljavajućem nivou.
 - (3) Preporuka ATO ili DTO važi 12 mjeseci. Ako podnositelj zahtjeva nije pristupio polaganju pismenog ispita iz teorijskog znanja najmanje jedanput u tom periodu, potrebu za daljim osposobljavanjem određuje ATO ili DTO na osnovu potreba podnositelja zahtjeva.
- (c) Kriteriji za uspješno položen ispit
 - (1) Prolaz na pismenom ispitu iz teorijskog znanja podnositelj zahtjeva postiže ako ima najmanje 75% bodova na tom ispitu. Nema kaznenih bodova.
 - (2) Ako nije drugačije određeno u ovom aneksu, smatraće se da je podnositelj zahtjeva uspješno položio ispit iz teorijskog znanja za SPL ako je uspješno položio sve propisane pismene ispite iz teorijskog znanja u roku od 18 mjeseci od kraja kalendarskog mjeseca u kojem je podnositelj zahtjeva prvi put pristupio polaganju ispita.

- (3) Ako podnositelj zahtjeva nije uspio položiti jedan od pismenih ispita iz teorijskog znanja u četiri pokušaja ili nije uspio položiti sve pismene ispite tokom perioda navedenog pod (b), podnositelj zahtjeva ponovo polaže cjelokupni set pismenih ispita iz teorijskog znanja.
- (4) Prije ponovnog polaganja ispita iz teorijskog znanja, podnositelj zahtjeva obavlja dodatno osposobljavanje u ATO ili DTO. Obim i trajanje tog osposobljavanja određuje ATO ili DTO na osnovu potreba podnositelja zahtjeva.
- (d) Period važenja
Uspješno položen ispit iz teorijskog znanja važi 24 mjeseca od datuma kad je podnositelj zahtjeva uspješno položio ispit iz teorijskog znanja u skladu sa navedenim pod (c)(2).

SFCL.140 SPL - Priznavanje teorijskog znanja

Podnositeljima zahtjeva za izdavanje SPL priznaje se da ispunjavaju zahtjeve za teorijsko znanje iz zajedničkih predmeta iz SFCL.135 (a)(1):

- (a) ako imaju dozvolu u skladu sa relevantnim aneksom Dio-FCL kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili relevantnim aneksom (Dio-BFCL) propisa kojim se utvrđuju detaljna pravila za upravljanje balonima i izdavanje dozvola za članove letačke posade za balone; ili
- (b) ako su položili ispite iz teorijskog znanja za dozvolu kako je navedeno pod (a), pod uvjetom da su to učinili u roku navedenom u SFCL.135(d).

SFCL.145 SPL - Ispit praktične osposobljenosti

- (a) Podnositelj zahtjeva za SPL polaganjem ispita praktične osposobljenosti dokazuje sposobnost da kao vođa zrakoplova na jedrilici obavlja odgovarajuće postupke i manevre sa stručnošću koja odgovara traženim privilegijama.
- (b) Podnositelji zahtjeva polažu ispit praktične osposobljenosti u jedrilici, isključujući TMG, ili u TMG, u zavisnosti od traženih privilegija i pod uvjetom da je kurs osposobljavanja u skladu sa SFCL.130 uključivao potrebne elemente osposobljavanja za relevantni zrakoplov. Podnositelj zahtjeva koji je završio kurs osposobljavanja, uključujući potrebne elemente za osposobljavanje za jedrilice i TMG, može položiti dva ispita praktične osposobljenosti, jedan u jedrilici, isključujući TMG, i jedan u TMG, kako bi stekao privilegije za oba zrakoplova.
- (c) Kako bi pristupio ispitu praktične osposobljenosti za izdavanje SPL, podnositelj zahtjeva prvo polaže odgovarajuće ispite iz teorijskog znanja.
- (d) Kriteriji za uspješno položen ispit
- (1) Ispit praktične osposobljenosti je podijeljen u različite dijelove koji predstavljaju sve različite faze leta jedrilicom.
 - (2) Ako podnositelj zahtjeva ne položi neku stavku iz nekog dijela, smatra se da nije položio cijeli dio. Ako podnositelj zahtjeva ne položi samo jedan dio, ponavlja samo taj dio. Ako podnositelj zahtjeva ne položi više od jednog dijela, ponovo pristupa polaganju cijelog ispita.
 - (3) Ako podnositelj zahtjeva ponavlja ispit u skladu sa navedenim pod (b), pad iz bilo kojeg dijela, uključujući dijelove koje je položio u prethodnom pokušaju, znači da ponovo polaže cijeli ispit.
- (e) Ako podnositelj zahtjeva ne uspije položiti sve dijelove ispita u dva pokušaja, mora da prođe dodatno praktično osposobljavanje.

SFCL.150 SPL - Privilegije za jedrilice i TMG

- (a) Ako je ispit praktične osposobljenosti iz SFCL.145 položen u jedrilici, isključujući TMG, privilegije SPL ograničene su na jedrilice, isključujući TMG.
- (b) U slučaju opisanom pod (a), privilegije SPL proširuju se na TMG na osnovu zahtjeva ako je pilot:
- (1) u ATO ili DTO završio elemente osposobljavanja iz SFCL.130(a)(2)(v);
 - (2) položio ispit praktične osposobljenosti kojim se dokazuje odgovarajući nivo praktične osposobljenosti u TMG. Tokom tog ispita praktične osposobljenosti, podnositelj zahtjeva ispitivaču dokazuje i odgovarajući nivo teorijskog znanja za TMG iz sljedećih predmeta:
 - (i) Načela letenja;
 - (ii) Operativni postupci;
 - (iii) Performanse leta i planiranje leta;
 - (iv) Opšte znanje o zrakoplovima; i
 - (v) Navigacija.
- (c) Nositeljima dozvole izdate u skladu sa relevantnim aneksom (Dio-FCL) kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu priznaje se da u potpunosti ispunjavaju zahtjeve navedene pod (a) pod uvjetom da:
- (1) imaju ovlaštenje za klasu za TMG; ili
 - (2) imaju privilegije za TMG i ispunjavaju zahtjeve u pogledu nedavnog iskustva iz FCL.140.A relevantnog aneksa (Dio-FCL) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa članovima posade zrakoplova u civilnom zrakoplovstvu;
- (d) Ako je ispit praktične osposobljenosti iz SFCL.145 položen u TMG, privilegije SPL ograničene su na TMG;
- (e) U slučaju opisanom pod (d), privilegije SPL proširuju se na jedrilice na osnovu zahtjeva ako je pilot:
- (1) u ATO ili DTO završio elemente osposobljavanja iz SFCL.130(a)(2)(iv) i obavio najmanje 15 startova i slijetanja u jedrilici, isključujući TMG; i
 - (2) položio ispit praktične osposobljenosti kojim se dokazuje odgovarajući nivo praktične osposobljenosti u jedrilici, isključujući TMG. Tokom tog ispita praktične osposobljenosti, podnositelj zahtjeva ispitivaču dokazuje i odgovarajući nivo teorijskog znanja za jedrilice, isključujući TMG, iz sljedećih predmeta:
 - (i) Načela letenja;
 - (ii) Operativni postupci;
 - (iii) Performanse leta i planiranje leta;
 - (iv) Opšte znanje o zrakoplovima; i
 - (v) Navigacija.
- (f) Završetak osposobljavanja iz (b)(1) i (e)(1) upisuje se u knjižicu letenja pilota, a navedeno potpisuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO odgovoran za to osposobljavanje.

SFCL.155 SPL - Vrste starta

- (a) Nositelji SPL koriste svoje privilegije samo primjenom onih vrsta startova za koje su završili posebno osposobljavanje tokom kursa osposobljavanja u skladu sa SFCL.130 ili SFCL.150(e)(1) ili tokom dodatnog osposobljavanja koje je proveo instruktor nakon izdavanja SPL. To posebno osposobljavanje sastoji se od sljedećeg:
- (1) ako je riječ o startu uz pomoć vitla ili automobila, minimalno 10 startova u okviru letačkog osposobljavanja sa instruktorom i pet samostalnih startova pod nadzorom;
 - (2) ako je riječ o startu zrakoplovnim vučom ili samostalnom startu, minimalno pet startova u okviru

- letačkog osposobljavanja sa instruktorom i pet samostalnih startova pod nadzorom. Ako je riječ o samostalnom startu, letačko osposobljavanje sa instruktorom može se obaviti u TMG;
- (3) ako je riječ o startu pomoću gume, minimalno tri starta obavljena u okviru letačkog osposobljavanja sa instruktorom ili samostalno pod nadzorom instruktora; i
- (4) u slučaju drugih vrsta startova, osposobljavanja u skladu sa zahtjevima nadležnog organa.
- (b) Završetak osposobljavanja navedenog pod (a) upisuje se u knjižicu letenja pilota, a navedeno potpisuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO ili instruktor odgovoran za to osposobljavanje, u zavisnosti od slučaja.
- (c) Kako bi se zadržale privilegije za svaku vrstu starta i u skladu sa zahtjevima navedenim pod (a) i (b), nositelji SPL obavljaju najmanje pet startova u posljednje dvije godine, osim u slučaju starta uz pomoć gume, u kojem slučaju obavljaju samo dva starta. Ako je riječ o samostalnom startu, startovi se mogu obaviti u jedrilici sa samostalnim uzlijetanjem ili polijetanjima u TMG ili njihovom kombinacijom.
- (d) Ako nositelji SPL ne ispunjavaju zahtjeve iz (c), za obnavljanje svojih privilegija obavljaju dodatni broj startova s instruktorom ili samostalno pod nadzorom instruktora.
- SFCL.160 SPL - Zahtjevi u pogledu nedavnog iskustva**
- (a) Jedrilice, isključujući TMG
Nositelji SPL smiju koristiti privilegije SPL, isključujući TMG, samo ako su u posljednja 24 mjeseca prije planiranog leta:
- (1) u jedrilicama obavili najmanje pet sati naleta kao PIC ili letjeli s instruktorom ili samostalno pod nadzorom FI(S), pri čemu su u jedrilicama, isključujući TMG, obavili najmanje:
- (i) 15 startova; i
- (ii) dva leta za osposobljavanje sa FI(S); ili
- (2) položili provjeru stručnosti sa FE(S) u jedrilici, isključujući TMG; provjera stručnosti zasniva se na ispitu praktične osposobljenosti za SPL.
- (b) TMG
Nositelji SPL smiju koristiti privilegije za TMG samo ako su u posljednja 24 mjeseca prije planiranog leta:
- (1) obavili najmanje 12 sati naleta kao PIC ili letjeli sa instruktorom ili samostalno pod nadzorom FI(S), pri čemu su u TMG obavili najmanje:
- (i) šest sati naleta;
- (ii) 12 polijetanja i slijetanja; i
- (iii) let za osposobljavanje u trajanju od najmanje jednog sata ukupnog naleta s instruktorom; ili
- (2) položili provjeru stručnosti sa ispitivačem; provjera stručnosti zasniva se na ispitu praktične osposobljenosti iz SFCL.150(b)(2).
- (c) Nositelji SPL s privilegijama za letenje TMG koji takođe imaju dozvolu uključujući privilegije za letenje u TMG u skladu sa odredbama relevantnog aneksa (Dio-FCL) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu, izuzimaju se od ispunjavanja zahtjeva navedenih pod (b).
- (d) U knjižicu letenja pilota upisuje se da je pilot obavio letove sa instruktorom, letove pod nadzorom i letove za osposobljavanje iz (a)(1) i (b)(1), i provjere stručnosti iz (a)(2) i (b)(2), a navedeno potpisuje odgovorni FI(S) u slučaju iz (a)(1) i (b)(1), odnosno odgovorni FE(S) u slučaju iz (a)(2) i (b)(2).
- (e) Prijevoz putnika
Nositelji SPL prevoze putnike samo ako su u prethodnih 90 dana obavili kao PIC, najmanje:
- (1) tri starta u jedrilicama, isključujući TMG, ako će se putnici prevoziti jedrilicama, isključujući TMG; ili
- (2) tri polijetanja i slijetanja u TMG, ako će se putnici prevoziti u TMG. U slučaju prijevoza putnika noću u TMG, najmanje jedno od tih polijetanja i slijetanja se obavlja noću.

PODDIO ADD**DODATNA OVLAŠTENJA I PRIVILEGIJE****SFCL.200 Privilegije za akrobatsko letenje**

- (a) Nositelji SPL smiju obavljati akrobatske letove jedrilicama sa ugašenim motorima ili, u slučaju navedenim pod (d) i (e), sa upaljenim motorom, ako imaju odgovarajuće privilegije za akrobatsko letenje u skladu sa ovom tačkom.
- (b) Osnovne privilegije za akrobatsko letenje:
- (1) nositelju daju pravo na obavljanje akrobatskih letova ograničenih na sljedeće manevre:
- (i) penjanje i poniranje s nagibom od 45°, koji se obavljaju kao akrobatski manevri;
- (ii) petlje;
- (iii) ranversman;
- (iv) lijena osmica;
- (v) koviti;
- (2) uključene su u privilegije SPL nakon što pilot završi:
- (i) 30 sati naleta ili 120 startova kao vođa zrakoplova na jedrilici, nakon izdavanja SPL;
- (ii) kurs osposobljavanja u ATO ili DTO, uključujući:
- (A) teorijsko osposobljavanje koje odgovara traženim privilegijama;
- (B) osposobljavanje za akrobatsko letenje u vezi s manevrima navedenim pod (1).
- (c) Napredne privilegije za akrobatsko letenje:
- (1) nositelju daju pravo na obavljanje akrobatskih letova koji nisu ograničeni samo na manevre navedene pod (b)(1);
- (2) uključene su u privilegije SPL nakon što je pilot:
- (i) ispunio zahtjeve navedene u (b)(2)(i); i
- (ii) završio kurs osposobljavanja u ATO ili DTO, uključujući:
- (A) teorijsko osposobljavanje koje odgovara traženim privilegijama;
- (B) najmanje pet sati ili 20 letova u okviru osposobljavanja za akrobatsko letenje.
- (d) Osnovne ili napredne privilegije za akrobatsko letenje uključuju akrobatske letove u jedrilicama na motorni pogon ako je pilot prošao osposobljavanje za akrobatsko letenje u jedrilicama na motorni pogon tokom kursa osposobljavanja u skladu sa (b)(2)(ii) ili (c)(2)(ii), u zavisnosti od slučaja.
- (e) Privilegije SPL uključuju napredne privilegije za akrobatsko letenje za TMG u letu na motorni pogon ako pilot ima ili je imao ovlaštenje za akrobatsko letenje u skladu sa FCL.800 relevantnog aneksa (Dio-FCL) propisa kojim se o utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu, uključujući privilegije za akrobatsko letenje u TMG.
- (f) Završetak kursa osposobljavanja iz (b)(2)(ii) i (c)(2)(ii) te, u zavisnosti od slučaja, uključivanje osposobljavanja iz navedenog pod (d), upisuju se u knjižicu letenja pilota, a navedeno potpisuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO odgovoran za to osposobljavanje.

SFCL.205 Ovlaštenje za vuču jedrilica i vuču transparentata

- (a) Nositelji SPL, koji imaju privilegije za letenje TMG, smiju vući jedrilice ili transparente samo ako imaju odgovarajuće ovlaštenje za vuču jedrilica ili vuču transparentata u skladu sa SFCL 205.
- (b) Podnositelji zahtjeva za ovlaštenje za vuču jedrilica završavaju:
- (1) najmanje 30 sati naleta kao PIC i 60 polijetanja i slijetanja u TMG, nakon dobijanja privilegija za TMG;
 - (2) kurs osposobljavanja u ATO ili DTO, uključujući:
 - (i) teorijsko osposobljavanje iz operacija i procedura za vuču jedrilica;
 - (ii) najmanje 10 letova osposobljavanja u vući jedrilica, uključujući najmanje pet letova osposobljavanja s instruktorom;
 - (iii) ako je riječ o nositelju SPL sa privilegijama koje su ograničene na TMG u skladu sa SFCL.150(d), pet letova za upoznavanje u jedrilici koja je startala uz pomoć zrakoplova.
- (c) Podnositelji zahtjeva za ovlaštenje za vuču transparentata završavaju:
- (1) najmanje 100 sati naleta i 200 polijetanja i slijetanja kao vođa zrakoplova TMG, nakon dobijanja privilegija za TMG;
 - (2) kurs osposobljavanja u ATO ili DTO, uključujući:
 - (i) teorijsko osposobljavanje iz operacija i procedura za vuču transparentata;
 - (ii) najmanje 10 letova osposobljavanja u vući transparentata, uključujući najmanje pet letova sa instruktorom.
- (d) Za podnositelje zahtjeva za ovlaštenje za vuču jedrilice ili ovlaštenje za vuču transparentata u skladu sa ovom tačkom koji već imaju ovlaštenje za vuču jedrilice ili vuču transparentata u skladu sa FCL.805 relevantnog aneksa (Dio-FCL) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili koji su ispunili sve zahtjeve za izdavanje tog ovlaštenja, u zavisnosti od slučaja, važi sljedeće:
- (1) priznaje im se da u potpunosti ispunjavaju zahtjeve navedene pod (b) ili (c) za sticanje ovlaštenja za vuču jedrilica ili za vuču transparentata, u zavisnosti od slučaja, ako im odgovarajuće ovlaštenje za vuču, kako je određeno pod (d), uključuje privilegije za vuču TMG; ili
 - (2) obavili su najmanje tri leta osposobljavanja sa instruktorom kojima je obuhvaćen cijeli nastavni program osposobljavanja za vuču jedrilica ili vuču transparentata, u zavisnosti od slučaja, u TMG.
- (e) Završetak kursa osposobljavanja navedenog pod (b)(2), (c)(2) i (d)(2) upisuje se u knjižicu letenja, a navedeno potpisuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO ili instruktor odgovoran za to osposobljavanje, u zavisnosti od slučaja.
- (f) Kako bi mogao koristiti privilegije ovlaštenja za vuču jedrilica ili vuču transparentata, nositelj je obavljao najmanje pet vuča u zadnje dvije godine.
- (g) Ako nositelj ovlaštenja za vuču jedrilica ne ispunjava zahtjeve navedene pod (f), prije nego što nastavi koristiti privilegije svog ovlaštenja, obavlja broj vuča koji nedostaje sa instruktorom ili pod nadzorom instruktora.

SFCL.210 Ovlaštenje za noćno letenje za TMG

- (a) Nositelji SPL sa privilegijama za letenje za TMG smiju koristiti svoje privilegije za TMG u uvjetima vizuelnog letenja noću samo ako imaju ovlaštenje za noćno letenje za TMG u skladu sa ovom tačkom.

- (b) Podnositelji zahtjeva za ovlaštenje za noćno letenje za TMG prvo završavaju kurs osposobljavanja u ATO ili DTO. Kurs obuhvata:
- (1) teorijsko osposobljavanje o letenju u uvjetima vizuelnog letenja (VFR) noću;
 - (2) najmanje pet sati naleta na TMG noću, uključujući najmanje tri sata osposobljavanja sa instruktorom, uključujući najmanje:
 - (i) jedan sat rutne navigacije sa najmanje jednim rutnim letom sa instruktorom od najmanje 50 km (27 NM);
 - (ii) pet samostalnih polijetanja; i
 - (iii) pet samostalnih slijetanja sa potpunim zaustavljanjem.
- (c) Kako bi završio osposobljavanje noću, nositelj SPL prvo završava osnovno osposobljavanje za instrumentalno letenje potrebno za izdavanje privatne dozvole pilota (PPL) u skladu sa odredbama relevantnog aneksa (Dio-FCL) propisa kojim se o utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.
- (d) Podnositeljima zahtjeva za ovlaštenje za noćno letenje za TMG u skladu sa ovom tačkom priznaje se da u potpunosti ispunjavaju zahtjeve navedene pod (b) i (c) ako imaju ovlaštenje za noćno letenje u skladu sa FCL.810 relevantnog aneksa (Dio-FCL) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili ako su ispunili sve zahtjeve za izdavanje tog ovlaštenja.

SFCL.215 Privilegije za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti

- (a) Nositelji SPL izvode operacije jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti samo ako:
- (1) bilo koji od motora se isključi; i
 - (2) imaju privilegije za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti u skladu sa ovom tačkom.
- (b) Privilegije SPL uključuju privilegije za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti, ako je pilot završio najmanje:
- (1) 30 sati kao vođa zrakoplova na jedrilici, nakon izdavanja dozvole;
 - (2) kurs osposobljavanja u ATO ili DTO, uključujući:
 - (i) teorijsko osposobljavanje;
 - (ii) najmanje dva sata letačkog osposobljavanja sa instruktorom u jedrilici sa ugašenim bilo kojim motorom, pri čemu je zrakoplovom upravljao samo prema instrumentima. Međutim, najviše 50% letačkog osposobljavanja sa instruktorom može se obaviti u TMG u letu na motorni pogon, pod uvjetom da se ti letovi osposobljavanja provode u vizuelnim meteorološkim uvjetima (VMC).
- (c) Kako bi stekao privilegije za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti, za nositelja SPL koji posjeduje i osnovno ovlaštenje za instrumentalno letenje (BIR) ili IR(A) u skladu sa relevantnim aneksom (Dio-FCL) propisa kojim se o utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili koji je ispunio sve zahtjeve za izdavanje jednog od tih ovlaštenja važi sljedeće:
- (1) priznaje mu se da ispunjava zahtjeve navedene pod (b)(2)(i);
 - (2) odstupajući od navedenog pod (b)(2)(ii), obavio je najmanje jedan sat letačkog osposobljavanja s instruktorom u jedrilici, pri čemu je zrakoplovom upravljao samo prema instrumentima.

- (d) Završetak kursa osposobljavanja iz (b)(2) ili (c)(2), u zavisnosti od slučaja, upisuje se u knjižicu letenja, a navedeno potpisuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO odgovoran za to osposobljavanje.
- (e) Nositelji SPL smiju koristiti svoje privilegije za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti samo ako su u posljednje dvije godine prije planiranog leta u uvjetima bez vanjske vidljivosti obavili najmanje jedan sat naleta ili pet letova kao PIC koristeći privilegije za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti.
- (f) Ako nositelji SPL sa privilegijama za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti ne ispunjavaju zahtjeve navedene pod (e), a žele nastaviti koristiti svoje privilegije za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti, oni:
 - (1) polažu provjeru stručnosti sa FE(S); ili
 - (2) obavljaju dodatne nalete ili letove navedene pod (e) sa FI(S).
- (g) Nositeljima SPL sa privilegijama za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti koji imaju i BIR ili IR(A) u skladu sa relevantnim aneksom Dio-FCL propisa kojim se o utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu priznaje se da u potpunosti ispunjavaju zahtjeve navedene pod (e).

PODDIO FI INSTRUKTORI LETENJA

Odjeljak 1

Opšti zahtjevi

SFCL.300 Potvrda instruktora letenja

- (a) Uopšteno
Instruktor provodi letačko osposobljavanje u jedrilici samo ako:
 - (1) posjeduje:
 - (i) SPL uključujući privilegije, ovlaštenja i potvrde za koje će pružati letačko osposobljavanje;
 - (ii) potvrdu instruktora letenja jedrilicom (FI(S)) koja odgovara osposobljavanju koje će pružati, izdatu u skladu sa ovim poddijelom;
 - (2) ovlašten je za obavljanje dužnosti vođe zrakoplova na jedrilici tokom letačkog osposobljavanja.
- (b) Osposobljavanje koje se izvodi izvan državnog područja Bosne i Hercegovine
 - (1) Odstupajući od navedenog pod (a)(1), u slučaju letačkog osposobljavanja pruženog tokom kursa osposobljavanja odobrenog u skladu sa ovim aneksom, izvan državnog područja Bosne i Hercegovine, nadležni organ izdaje potvrdu instruktora letenja podnosiocima zahtjeva koji ima dozvolu pilota jedrilice koja je u skladu sa Aneksom 1 Čikaške konvencije, pod uvjetom da podnositelj zahtjeva:
 - (i) ima najmanje dozvolu koja uključuje, u zavisnosti od slučaja, privilegije, ovlaštenja ili potvrde ekvivalentne onima za koje je ovlašten da provodi osposobljavanje;
 - (ii) ispunjava zahtjeve utvrđene u ovom poddijelu za izdavanje potvrde FI(S) sa odgovarajućim privilegijama instruktora;
 - (iii) dokaže nadležnom organu odgovarajući nivo poznavanja evropskih zrakoplovnih propisa o sigurnosti kako bi se mogao koristiti svojim privilegijama instruktora u skladu sa ovim aneksom.
 - (2) Potvrda se ograničava na provođenje letačkog osposobljavanja:

- (i) izvan državnog područja Bosne i Hercegovine za koji je odgovorna Bosna i Hercegovina/BHDCA u skladu sa Čikaškom konvencijom;
- (ii) učenicima pilotima koji imaju dovoljno znanje jezika na kojem se provodi letačko osposobljavanje.

Odjeljak 2

Potvrda instruktora letenja za jedrilice - FI(S)

SFCL.315 Potvrda FI(S) - Privilegije i uvjeti

- (a) Pod uvjetom da podnositelji zahtjeva ispunjavaju zahtjeve iz SFCL.320 i uvjete koji slijede, potvrda FI(S) izdaje se sa privilegijama za provođenje letačkog osposobljavanja za:
 - (1) SPL;
 - (2) dodatne privilegije za jedrilice u skladu sa SFCL.150(e);
 - (3) vrste starta u skladu sa SFCL.155, pod uvjetom da je podnositelj zahtjeva kao PIC obavio:
 - (i) ako je riječ o startu zrakoplovnim vučom, najmanje 30 startova; ili
 - (ii) ako je riječ o startu pomoću vitla, najmanje 50 startova;
 - (4) dodatne privilegije za TMG u skladu SFCL.150(b), pod uvjetom da je podnositelj zahtjeva:
 - (i) obavio najmanje 30 sati naleta kao PIC na TMG;
 - (ii) završio osposobljavanje kako je određeno u SFCL.330(b)(2);
 - (iii) dokazao sposobnost izvođenja osposobljavanja u TMG FI(S) koji je kvalificiran u skladu sa navedenim pod (7) i kojeg imenuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO;
 - (5) osnovne privilegije za akrobatsko letenje, napredne privilegije za akrobatsko letenje ili privilegije za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti ili ovlaštenje za vuču jedrilica ili za vuču transparenta, pod uvjetom da podnositelj zahtjeva:
 - (i) ako je riječ o osposobljavanju za osnovne privilegije za akrobatsko letenje ili za napredne privilegije za akrobatsko letenje, ima napredne privilegije za akrobatsko letenje u skladu sa SFCL.200(c);
 - (ii) dokazao je sposobnost izvođenja osposobljavanja za relevantne privilegije ili ovlaštenja FI(S) koji je kvalificiran u skladu sa navedenim pod (a)(7) i kojeg je imenovao rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO;
 - (6) letenje TMG noću, pod uvjetom da podnositelj zahtjeva:
 - (i) ispunjava zahtjev za iskustvo noću iz SFCL.160(e)(2);
 - (ii) dokazao je sposobnost izvođenja osposobljavanja u TMG noću FI(S) koji je kvalificiran u skladu sa navedenim pod (7) i kojeg imenuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO;
 - (7) potvrdu FI(S), pod uvjetom da je podnositelj zahtjeva:
 - (i) obavio najmanje 50 sati ili 150 startova u okviru letačkog osposobljavanja u jedrilicama;
 - (ii) u skladu sa postupcima koje je nadležni organ uspostavio u tu svrhu, dokazao sposobnost za provođenje osposobljavanja za potvrdu FI(S), FI(S) koji je kvalificiran u skladu sa ovom

- tačkom i kojeg imenuje rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO.
- (b) Privilegije navedene pod (a) uključuju privilegije za provođenje letačkog osposobljavanja za:
- (1) izdavanje odgovarajuće dozvole, privilegija, ovlaštenja ili potvrde; i
 - (2) produžavanje, obnavljanje ili usklađenost sa odgovarajućim zahtjevima u pogledu nedavnog iskustva iz ovog aneksa, u zavisnosti od slučaja.

SFCL.320 Potvrda FI(S) - Preduvjeti i zahtjevi

Podnositelji zahtjeva za potvrdu FI(S):

- (a) imaju najmanje 18 godina,
- (b) ispunjavaju zahtjeve iz FCL.300(a)(1)(i) i SFCL.300(2);
- (c) imaju 100 sati naleta i 200 startova kao vođa zrakoplova na jedrilici;
- (d) završavaju kurs osposobljavanja za instruktora u skladu sa SFCL.330 u ATO ili DTO; i
- (e) polažu procjenu stručnosti u skladu sa SFCL.345.

SFCL.325 Kompetencije i procjena FI(S)

Podnositelji zahtjeva za potvrdu FI(S) su osposobljeni kako bi stekli sljedeće kompetencije:

- (a) pripremanje resursa;
- (b) stvaranje atmosfere pogodne za učenje;
- (c) prezentacija znanja;
- (d) integriranje upravljanja prijetnjom i greškom (TEM) i unapređenje upravljanja potencijalima posade (CRM);
- (e) upravljanje vremenskim rasporedom kako bi se postigli ciljevi osposobljavanja;
- (f) olakšavanje učenja;
- (g) procjenjivanje učinka učenika;
- (h) praćenje i ocjenjivanje napretka;
- (i) ocjenjivanje satova osposobljavanja; i
- (j) izvještavanje o rezultatima.

SFCL.330 FI(S) - Kurs osposobljavanja

- (a) Podnositelji zahtjeva za potvrdu FI(S) prvo polažu poseban prijemni ispit u ATO ili DTO, koji se održava u roku od 12 mjeseci prije početka kursa osposobljavanja, radi procjene njihove sposobnosti da pohađaju kurs.
- (b) Kurs osposobljavanja za FI(S) mora uključivati:
 - (1) ako je riječ o jedrilicama, isključujući TMG:
 - (i) elemente navedene u SFCL.325;
 - (ii) 25 sati podučavanja i učenja;
 - (iii) 30 sati teorijskog osposobljavanja, uključujući testove napretka;
 - (iv) najmanje šest sati, od čega najviše tri sata mogu biti obavljena u TMG, ili 20 startova letačkog osposobljavanja;
 - (2) dodatno, ako privilegije potvrde FI(S) uključuju privilegije SFCL.315(a)(4) i (a)(6), najmanje šest sati letačkog osposobljavanja sa instruktorom u TMG.
- (c) Podnositeljima zahtjeva, koji već imaju potvrdu instruktora u skladu sa relevantnim aneksom (Dio-BFCL) propisa kojim se utvrđuju detaljna pravila za upravljanje balonima ili sa relevantnim aneksom (Dio-FCL) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu, priznaje se da u potpunosti ispunjavaju zahtjeve iz (b)(1)(ii).
- (d) Ako podnese zahtjev za potvrdu FI(S), pilotu koji ima, ili je imao, FI(A), (H) ili (As) priznaje se 18 sati u smislu zahtjeva iz (b)(1)(ii).

SFCL.345 FI(S) - Procjena stručnosti

- (a) Podnositelji zahtjeva za izdavanje potvrde FI(S) polažu procjenu stručnosti kako bi ispitivaču kvalificiranom u

skladu sa SFCL.415(c) dokazali sposobnost za osposobljavanje učenika pilota na nivou koji je potreban za izdavanje SPL.

- (b) Ta procjena obuhvata:
 - (1) dokazivanje kompetencija opisanih u SFCL.325, prije leta, poslije leta i tokom teorijskog osposobljavanja;
 - (2) usmeno ispitivanje teorijskog znanja na zemlji, usmeno informiranje prije i poslije leta i demonstracije u letu u jedrilici;
 - (3) odgovarajuće vježbe za procjenu instruktorskih kompetencija.
- (c) Procjena stručnosti za prvo izdavanje potvrde FI(S) provodi se u jedrilicama, isključujući TMG.

SFCL.350 FI(S) - Ograničene privilegije

- (a) Privilegije FI(S) ograničene su na provođenje letačkog osposobljavanja pod nadzorom FI(S) bez ograničenih privilegija kojeg za tu svrhu imenuje ATO ili DTO, u sljedećim slučajevima:
 - (1) za izdavanje SPL;
 - (2) za proširenje privilegija SPL na dodatne privilegije za jedrilice ili TMG u skladu sa SFCL.150;
 - (3) za proširenje privilegija SPL na dodatne vrste starta u skladu sa SFCL.155; i
 - (4) za osnovne privilegije za akrobatsko letenje, napredne privilegije za akrobatsko letenje ili privilegije za letenje jedrilicom u uvjetima bez vanjske vidljivosti ili za ovlaštenje za vuču jedrilica ili za vuču transparenata.
- (b) Dok provodi osposobljavanje pod nadzorom, u skladu sa navedenim pod (a), FI(S) nema privilegiju da odobri učeniku pilotu provođenje prvog samostalnog leta ili prvog samostalnog rutnog leta.
- (c) Ograničenja iz navedenog pod (a) i (b) uklanjaju se iz potvrde FI(S) nakon što FI(S) završi najmanje 15 sati ili 50 startova u okviru letačkog osposobljavanja kojim su obuhvaćene sve faze leta jedrilicom. Ako je riječ o FI(S) sa ograničenim privilegijama koji ispunjava zahtjeve iz SFCL.330(b)(2), pet od tih 15 sati može se obaviti u TMG, a 15 od tih 50 startova može se zamijeniti polijetanjima i slijetanjima u TMG.

SFCL.360 Potvrda FI(S) - Zahtjevi u odnosu na nedavno iskustvo

- (a) Nositelj potvrde FI(S) može koristiti privilegije iz svoje potvrde samo ako je prije planiranog korištenja tih privilegija:
 - (1) u posljednje tri godine završio:
 - (i) obuku za osvježavanje instruktorskog znanja u ATO ili DTO ili u nadležnom organu, tokom čega nositelj pohađa teorijsko osposobljavanje radi osvježavanja i ažuriranja odgovarajućeg znanja za instruktore letenja jedrilicom; i
 - (ii) ako pruža letačko osposobljavanje kao FI(S), najmanje:
 - (A) 30 sati; ili
 - (B) 60 startova ili polijetanja i slijetanja; i
 - (2) tokom proteklih devet godina i u skladu s postupcima koje je nadležni organ uspostavio za tu svrhu, dokazao sposobnost za osposobljavanje za jedrilice FI(S) kvalificiranom u skladu sa SFCL.315(a)(7) i kojeg je imenovao rukovoditelj osposobljavanja ATO ili DTO.
- (b) Sati letenja kao FE(S) za vrijeme ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti i procjena stručnosti u potpunosti se priznaju u smislu zahtjeva navedenih pod (a)(1)(ii).
- (c) Ako nositelj potvrde FI(S) ne završi let osposobljavanja pod nadzorom FI(S) za koji taj FI(S) smatra da je nositelj

- potvrde zadovoljio u skladu sa navedenim pod (a)(2), ne smije koristiti privilegije potvrde FI(S) dok uspješno ne položi procjenu stručnosti u skladu sa SFCL.345.
- (d) Za nastavak korištenja privilegija potvrde FI(S), nositelj potvrde FI(S) koji ne ispunjava sve zahtjeve navedene pod (a), ispunjava zahtjeve navedene pod (a)(1)(i) i iz SFCL.345.

**PODDIO FE
ISPITIVAČI U LETU
Odjeljak 1
Opšti zahtjevi**

SFCL.400 Potvrde ispitivača u letu za jedrilice

- (a) Uopšteno
Ispitivač provodi samo ispite praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti u skladu s ovim aneksom, ako:
- (1) posjeduje:
- (i) SPL uključujući privilegije, ovlaštenja i potvrde za koje je ovlašten provoditi ispite praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti, te privilegije za osposobljavanje za njih;
- (ii) potvrdu FE(S), uključujući odgovarajuće privilegije za provedeni ispit praktične osposobljenosti, provjeru stručnosti ili procjenu stručnosti, izdatu u skladu s ovim poddijelom;
- (2) ovlašten je za obavljanje dužnosti vođe zrakoplova u jedrilici tokom ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti.
- (b) Ispitivanja izvan državnog područja Bosne i Hercegovine
- (1) Odstupajući od navedenog pod (a)(1), u slučaju ispita praktične osposobljenosti i provjera stručnosti koji se provode izvan Bosne i Hercegovine, nadležni organ izdaje potvrdu ispitivača podnositelju zahtjeva koji ima dozvolu pilota jedrilice koja je u skladu sa Aneksom 1 Čikaške konvencije, pod uvjetom da podnositelj zahtjeva:
- (i) ima najmanje dozvolu koja uključuje, u zavisnosti od slučaja, privilegije, ovlaštenja ili potvrde ekvivalentne onima za koje je ovlašten provoditi ispite praktične osposobljenosti ili provjere stručnosti;
- (ii) ispunjava zahtjeve utvrđene u ovom poddijelu za izdavanje odgovarajuće potvrde ispitivača;
- (iii) dokaže nadležnom organu odgovarajući nivo poznavanja zrakoplovnih propisa o sigurnosti kako bi se mogao koristiti svojim privilegijama ispitivača u skladu sa ovim aneksom.
- (2) Potvrda navedena pod (b) ograničena je na provođenje ispita praktične osposobljenosti i provjera stručnosti:
- (i) izvan Bosne i Hercegovine; i
- (ii) pilota koji dovoljno poznaju jezik na kojem se ispit/provjera provodi.

SFCL.405 Ograničenje privilegija u slučaju postojećih/stečenih interesa

Ispitivač za jedrilice ne provodi:

- (a) ispit praktične osposobljenosti ili procjenu stručnosti za izdavanje dozvole, ovlaštenja ili potvrde podnositeljima zahtjeva kojima je pružio više od 50% propisanog letačkog osposobljavanja za dozvolu, ovlaštenje ili potvrdu za koje se provodi ispit praktične osposobljenosti ili procjena stručnosti; ili

- (b) ispit praktične osposobljenosti ili procjenu stručnosti ako smatra da bi njegova objektivnost mogla biti upitna.

SFCL.410 Provođenje ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti i procjena stručnosti

- (a) Prilikom provođenja ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti i procjena stručnosti, ispitivač za jedrilice:
- (1) osigurava da ne postoje jezičke prepreke za komunikaciju sa podnositeljem zahtjeva;
- (2) potvrditi da podnositelj zahtjeva ispunjava sve zahtjeve za kvalifikacije, osposobljavanje i iskustvo iz ovog aneksa za sticanje, produžavanje ili obnavljanje dozvole, privilegija, ovlaštenja ili potvrde za koje se provodi ispit praktične osposobljenosti, provjera stručnosti ili procjena stručnosti;
- (3) upoznaje podnositelja zahtjeva sa posljedicama pružanja nepotpunih, netačnih ili neistinitih informacija povezanih s njegovim osposobljavanjem i letačkim iskustvom.
- (b) Nakon završetka ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti, ispitivač za jedrilice:
- (1) obavještava podnositelja zahtjeva o rezultatima ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti;
- (2) u slučaju uspješno položene procjene stručnosti za produžavanje ili obnavljanje dozvole, unosi novi datum isteka važenja u dozvolu ili potvrdu podnositelja zahtjeva ako ga je za to posebno ovlastio nadležni organ odgovoran za dozvolu podnositelja zahtjeva;
- (3) podnositelju zahtjeva daje potpisani izvještaj sa ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti i bez neopravdanog odgađanja predaje kopije izvještaja nadležnom organu odgovornom za dozvolu podnositelja zahtjeva i nadležnom organu koji je izdao potvrdu ispitivača. Izvještaj sadrži:
- (i) izjavu da je ispitivač za jedrilice od podnositelja zahtjeva primio informacije o njegovom iskustvu i osposobljavanju i potvrdio da su to iskustvo i osposobljavanje u skladu sa odgovarajućim zahtjevima iz ovog aneksa;
- (ii) potvrdu da su svi zahtijevani manevri i vježbe provedeni i informacije o usmenom ispitu iz teorijskog znanja, ako je to primjenjivo. Ako podnositelj zahtjeva nije uspješno položio neki dio iz navedenih kategorija, ispitivač zapisuje razloge za donošenje takve procjene;
- (iii) rezultat ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti;
- (iv) izjavu da je ispitivač za jedrilice pregledao i primijenio važeće procedure i zahtjeve nadležnog organa podnositelja zahtjeva ako organ nadležan za dozvolu podnositelja zahtjeva nije isti organ koji je izdao potvrdu ispitivaču;
- (v) kopiju potvrde ispitivača za jedrilice u kojem je naveden obim njegovih privilegija u svojstvu ispitivača za jedrilice u pogledu provođenja ispita praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjena stručnosti podnositelja zahtjeva čiji nadležni organ nije isti organ koje je izdao potvrdu ispitivaču.

- (c) Ispitivač za jedrilice pet godina čuva zapise koji sadrže sve detalje ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti i procjena stručnosti koje je proveo i njihove rezultate.
- (d) Na zahtjev nadležnog organa koji je odgovoran za izdavanje potvrde ispitivača za jedrilice ili nadležnog organa odgovornog za izdavanje dozvole podnosioca zahtjeva, ispitivač za jedrilice podnosi sve zapise i izvještaje i sve druge informacije koje se zahtijevaju u svrhu aktivnosti nadzora.

Odjeljak 2

Potvrda ispitivača u letu za jedrilice - FE(S)

SFCL.415 Potvrda FE(S) - Privilegije i uvjeti

Pod uvjetom da podnositelj zahtjeva ispunjava zahtjeve iz SFCL.420 i uvjete koji slijede, potvrda FE(S) izdaje se na osnovu zahtjeva sa privilegijama za provođenje:

- (a) ispita praktične osposobljenosti i provjera stručnosti za SPL, ako je podnositelj zahtjeva u jedrilicama, isključujući TMG, obavio najmanje 300 sati naleta kao pilot, uključujući 150 sati ili 300 startova letaćkog osposobljavanja;
- (b) ispita praktične osposobljenosti za proširenje privilegija SPL na TMG u skladu s SFCL.150(e), pod uvjetom da podnositelj zahtjeva ima 300 sati naleta na jedrilicama, uključujući 50 sati letaćkog osposobljavanja u TMG;
- (c) procjena stručnosti za izdavanje potvrde FI(S) u jedrilicama, pod uvjetom da je podnositelj zahtjeva:
 - (1) obavio najmanje 500 sati naleta kao pilot jedrilice, uključujući, ako će se privilegijama potvrde FE(S) koristiti na:
 - (i) jedrilicama, isključujući TMG, najmanje 10 sati ili 30 startova za osposobljavanje podnosioca zahtjeva za potvrdu FI(S) u jedrilicama, isključujući TMG;
 - (ii) TMG, najmanje 10 sati ili 30 polijetanja i slijetanja za osposobljavanje podnosioca zahtjeva za potvrdu FI(S) u TMG;
 - (2) prošao odgovarajuće osposobljavanje tokom standardizacijskog kursa za ispitivače u skladu sa SFCL.430.

SFCL.420 Potvrda FE(S) - Preduvjeti i zahtjevi

Podnositelj zahtjeva za potvrdu FE(S):

- (a) ispunjavaju zahtjeve iz SFCL.400(a)(1)(i) i SFCL.400(a)(2);
- (b) završili su standardizacijski kurs FE(S) u skladu sa SFCL.430;
- (c) završili su procjenu stručnosti u skladu sa SFCL.445;
- (d) dokazaju relevantno radno iskustvo povezano sa privilegijama potvrde FE(S); i
- (e) dokazuju da im nisu izrečene sankcije, uključujući suspendovanje, ograničenje ili trajno oduzimanje neke od dozvola, ovlaštenja ili potvrda izdatih u skladu sa ovim aneksom, relevantnim aneksom (Dio-FCL) propisa kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili relevantnim aneksom (Dio-BFCL) propisa kojim se utvrđuju detaljna pravila za upavljanje balonima i izdavanje dozvola članovima posade za balone zbog neusklađenosti sa ovim pravilnikom i propisom kojim se utvrđuju tehnički zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letaćkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu.

SFCL.430 Potvrda FE(S) - Standardizacijski kurs

- (a) Podnositelj zahtjeva za potvrdu FE(S) pohađaju standardizacijski kurs koji pruža ili nadležni organ ili ATO ili DTO i koji odobri taj nadležni organ.
- (b) Standardizacijski kurs prilagođava se zahtijevanim privilegijama ispitivača u letu za jedrilice i sastoji se od teorijskog i praktičnog osposobljavanja, što uključuje najmanje:
 - (1) provođenje dva ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti ili procjena stručnosti za SPL ili pripadajuća ovlaštenja ili potvrde;
 - (2) osposobljavanje o primjenjivim zahtjevima iz ovog aneksa i o primjenjivim zahtjevima za letaćke operacije, provođenje ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti ili procjena stručnosti, i njihovo dokumentovanje i izvještavanje o njima;
 - (3) usmeno informiranje o:
 - (i) postojećim upravnim procedurama;
 - (ii) zahtjevima za zaštitu ličnih podataka;
 - (iii) odgovornosti ispitivača;
 - (iv) osiguranju ispitivača od nesreće;
 - (v) naknadama; i
 - (vi) načinu pristupa informacijama navedenim od (i) do (v) pri provođenju ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti ili procjena stručnosti podnosioca zahtjeva čiji nadležni organ nije isti organ koji je izdao potvrdu ispitivača.
- (c) Nositelj potvrde FE(S) ne smije provoditi ispite praktične osposobljenosti, provjere stručnosti ili procjene stručnosti podnosioca zahtjeva čiji nadležni organ nije isti organ koji je izdao potvrdu ispitivača, osim ako pregleda najnovije dostupne informacije o odgovarajućim procedurama nadležnog organa podnosioca zahtjeva.

SFCL.445 Potvrda FE(S) - Procjena stručnosti

Podnositelj zahtjeva za prvo izdavanje potvrde FE(S) dokazuje svoju stručnost kao FE(S) inspektor nadležnog organa ili višem ispitivaču kojeg je za to posebno ovlastio nadležni organ odgovoran za potvrdu FE(S). Pri procjeni stručnosti podnositelj zahtjeva provodi ispit praktične osposobljenosti, provjeru stručnosti ili procjenu stručnosti, uključujući usmeno informiranje, provođenje ispita praktične osposobljenosti, provjeru stručnosti ili procjenu stručnosti i procjenu lica koje polaže ispit, provjeru ili procjenu, informiranje nakon leta (*debriefing*) i sastavljanje dokumentacije.

SFCL.460 Potvrda FE(S) - Važenje, produžavanje i obnavljanje

- (a) Potvrda FE(S) važi pet godina.
- (b) Potvrda FE(S) produžava se ako je nositelj:
 - (1) tokom perioda važenja potvrde FE(S) završio kurs za osvježavanje znanja ispitivača koji pruža nadležni organ ili ATO ili DTO i koji je odobrio taj nadležni organ, tokom kojeg nositelj pohađa teorijsko osposobljavanje radi obnove i ažuriranja odgovarajućeg znanja za ispitivače za jedrilice;
 - (2) tokom 24 mjeseca prije isteka važenja potvrde dokazao sposobnost provođenja ispita praktične osposobljenosti, provjera stručnosti ili procjena stručnosti inspektor nadležnog organa ili ispitivaču kojeg je za to posebno ovlastio nadležni organ odgovoran za potvrdu FE(S).
- (c) Nositelju potvrde FE(S) koji ima i potvrdu ispitivača ili više njih za druge kategorije zrakoplova u skladu sa relevantnim aneksom (Dio-FCL) propisa kojim se utvrđuju tehnički

zahtjevi i upravni postupci u vezi sa letačkim osobljem u civilnom zrakoplovstvu ili relevantnim aneksom (Dio-BFCL) propisa kojim se utvrđuju detaljna pravila za upravljanje balonima i izdavanje dozvola za članove posade za balone mogu se, u dogovoru sa nadležnim organom, zajedno produžiti sve potvrde ispitivača.

- (d) Ako je potvrda FE(S) istekla, njen nositelj ispunjava zahtjeve iz SFCL.445(b)(1) prije nego što nastavi sa korištenjem privilegija potvrde FE(S).
- (e) Potvrda FE(S) može se produžiti ili obnoviti samo ako podnositelj zahtjeva dokaže da i dalje ispunjava zahtjeve iz SFCL.410 i zahtjeve iz SFCL.420(d) i (e).